

Kompetencije pedagoga za zapošljavanje izvan odgojno-obrazovnog sustava

Mataija, Ivone

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:391427>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**KOMPETENCIJE PEDAGOGA ZA ZAPOŠLJAVANJE IZVAN
ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA**

Diplomski rad

IME I PREZIME STUDENTA: Ivone Mataija

MATIČNI BROJ STUDENTA (JMBAG): 0009054361

STUDIJ: Diplomski studij pedagogije (dvopredmetni studij)

MENTOR: dr. sc. Jasminka Ledić

Rijeka, 2015. godina

SADRŽAJ

1. UVOD	6
 2. KOMPETENCIJE: STRUČNOST I SPOSOBNOST	
2.1. Pojmovno određenje kompetencija	8
2.2. Kompetencije pedagoga	11
 3. RAZVOJNI PUT PROFESIJE PEDAGOGA U HRVATSKOJ	
3.1. Definiranje uloge pedagoga	14
3.2. Područja rada pedagoga	16
3.3. Prepoznatljivost profesije pedagoga u Hrvatskoj	17
 4. PRIKAZ STUDIJSKIH PROGRAMA PEDAGOGIJE U HRVATSKOJ	
4.1. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Rijeci	19
4.2. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu	22
4.3. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Osijeku	23
4.4. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Splitu	25
4.5. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zadru	26
 5. ULOGA PEDAGOGA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM SUSTAVU	
5.1. Uloga pedagoga u školama	28
5.2. Uloga pedagoga u području profesionalne orijentacije	31
5.3. Uloga pedagoga u domovima	33
5.4. Uloga pedagoga u radu s odraslima	35

5.5.	Uloga pedagoga u jedinicama lokalne i regionalne samouprave	38
6.	ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA	
6.1.	Uloga pedagoga u području socijalne skrbi	39
6.2.	Uloga pedagoga u sektoru ljudskih potencijala	43
6.3.	Uloga pedagoga u sustavu probacije	46
7.	ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA: REZULTATI ISTRAŽIVANJA	
7.1.	Metodologija istraživanja	
7.1.1.	Predmet istraživanja	48
7.1.2.	Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja	49
7.1.3.	Sudionici istraživanja	50
7.1.4.	Instrument istraživanja	56
7.1.5.	Postupak istraživanja	57
7.2.	Rezultati istraživanja	
7.2.1.	Podaci o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju te o potrebnim kompetencijama za obavljanje poslova	59
7.2.2.	Prijedlozi za poboljšanjem studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada	60
8.	ZAKLJUČAK	77
9.	POPIS PRILOGA	81
10.	POPIS LITERATURE	83

SAŽETAK

Tema ovog rada usmjerena je na promišljanje o kompetencijama pedagoga za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja. Izazovi današnjeg stanja na tržištu rada te činjenica da pedagoga ima više nego što je potrebno da bi se zadovoljile potrebe za kadrovima na tržištu rada, ukazuju na potrebu promišljanja o zaposlenju pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava na poslovima koji se vežu uz profesionalnu orijentaciju, zdravlje, medije, socijalnu skrb, domski odgoj, upravljanje ljudskim resursima i sustav probacije.

Pored teorijskog osvrt, u radu su prikazani rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog sa šest sudionika odnosno pedagoga zaposlenih na različitim radnim mjestima unutar i izvan odgojno-obrazovnog sustava. Glavni je cilj istraživanja opisati iskustva pedagoga zaposlenih u odabranim institucijama na području grada Rijeke, s naglaskom na analizu potrebnih kompetencija i njihove povezanosti s programom studija pedagogije. Rezultati su pokazali da su na području grada Rijeke pedagozi zaposleni u šest od ukupno šesnaest institucija obuhvaćenih istraživanjem. Sa sudionicima istraživanja proveden je polustrukturirani intervju kojim su se prikupili podaci o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju sudionika istraživanja, potrebnim kompetencijama za obavljanje poslova te o prijedlozima za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada. Rezultati istraživanja pokazali su da pedagozi nisu u dovoljnoj mjeri spremni na zapošljavanje u područjima izvan odgojno-obrazovnog sustava. Dobiveni rezultati istraživanja također upućuju na veću potrebu promišljanja o djelovanju pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava.

Ključne riječi: pedagog, kompetencije, studij pedagogije, odgojno-obrazovni sustav, stručno usavršavanje, profesionalna orijentacija, ljudski potencijali

SUMMARY

The main issue of this work is focused on pedagogue's competences in the context of employment outside the education system. Nowadays the situation on increasingly competitive labour market is more challenging than ever. The fact that the number of pedagogues exceeds the labour market requirements suggests the need to think about employment of pedagogues outside the education system in fields that are associated with professional orientation, health care, the media, social care, human resources, vocational guidance and probation system.

Apart from theoretical overview, the paper shows results of the qualitative study conducted on a sample of six participants, i.e. pedagogues employed in different workplaces outside the education system. The main objective of this study is to describe the experiences of pedagogues employed in different institutions outside the education system in Rijeka, focusing on analysis of necessary competences and its connection with the university study of pedagogy programme. The results showed that pedagogues are employed in six out of sixteen workplaces included in the study and those six pedagogues participated in semi-structured interview. The study aimed at collecting information about the work experience and professional education of the participants, competences needed for certain workplace and recommendations for improving the pedagogy studies with a view to increase the competitiveness on labor market. The results showed that pedagogues are not completely ready for employment in fields outside education system. Results also indicate the need to rethink the function of pedagogue outside education system.

Key words: pedagogue, competences, educational studies, education system, professional training, professional orientation, human resources

1. UVOD

Dvadeset i prvo stoljeće ukratko možemo opisati kao stoljeće promjena koje se događaju kao posljedica globalizacijskih procesa u kojima neizmjerenu važnost predstavlja znanje. Znanjem se koristimo kako bismo bili u korak s promjenama. Današnji poslovni svijet karakterizira ubrzani razvoj i konkurentnost što zahtjeva kontinuirano prilagođavanje novim okolnostima i izazovima. Uobičajeno je da pojedinac promijeni i nekoliko zanimanja tijekom svog radnog vijeka, a obogaćivanje znanja i usavršavanje vještina očekuje se od svih kako bi se prilagodili struci, kako bi bili u skladu s brzim promjenama te kako bi ostvarili konkurentnost na sve zahtjevnijem tržištu rada. Znanje odnosno informacije igraju ključnu ulogu u razvoju pojedinaca i društva općenito te je u tom kontekstu iznimnu važnost potrebno posvetiti obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju. Unatrag nekoliko godina prisutan je sve veći pritisak zbog sve nestabilnije i neizvjesnije poslovne situacije te se, posljedično tomu, valja prilagoditi brzom, zahtjevnom i dinamičnom okruženju koje nije zaobišlo niti područje odgoja i obrazovanja.

Iako je uobičajeno da se zanimanje pedagoga obično veže uz poslove odgoja i obrazovanja u predškolskom i školskom sustavu, izazovi današnjeg vremena ukazuju na potrebu promišljanja o zaposlenju pedagoga na poslovima koji se vežu uz profesionalnu orijentaciju, domsku pedagogiju, rad s odraslima, socijalnu skrb, raspolaganje ljudskim potencijalima te sustav probacije. Uvidom u opis studijskog programa pedagogije jasno se može zaključiti da se pedagozi mogu zapošljavati i na radnim mjestima izvan sustava odgoja i obrazovanja, stoga valja propitati realne kompetencije pedagoga za obavljanje poslova koji nisu usko vezani uz sustav odgoja i obrazovanja te realne mogućnosti stjecanja takvih kompetencija na studiju pedagogije. Iako bi pedagog trebao posjedovati potrebne kompetencije koje mu omogućavaju zaposlenje u različitim djelatnostima, što je vidljivo iz opisa studijskog programa pedagogije, važno je postaviti pitanje koliko je to u praksi ostvarivo, odnosno jesu li pedagozi spremni za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja.

Cilj je ovog diplomskog rada istražiti na kojim se radnim mjestima izvan sustava odgoja i obrazovanja pedagog zapošljava ili može zaposliti na području grada Rijeke.

Nadalje, cilj je intervjuiranjem pedagoga koji su zaposleni izvan sustava odgoja i obrazovanja saznati koja su znanja, vještine i sposobnosti ključni za određeni posao te je li im studij pedagogije omogućio njihovo stjecanje. Prvi dio diplomskog rada prikazat će teorijski okvir dok će drugi dio diplomskog rada prikazat metodologiju i rezultate kvalitativnog empirijskog istraživanja koje je provedeno u različitim institucijama koje se bave odgojem i obrazovanjem, ustanovama Ministarstva socijalne politike i mladih te institucijama izvan okvira odgoja i obrazovanja koje se bave zapošljavanjem te sustavom probacije i poslovima ljudskih resursa. Istraživačka metoda koja se koristila u ovom istraživanju je kvalitativni nestrukturirani intervju s otvorenim pitanjima koji se vodio s pedagozima kako bi se utvrdilo stanje zapošljivosti pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja te kako bi se uvidjela autopercepcija kompetencija pedagoga. Rezultati istraživanja mogli bi biti poticaj za uvođenje promjena na studiju pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada i proširivanja spektra kompetencija pedagoga za obavljanje različitijih poslova.

2. KOMPETENCIJE: STRUČNOST I SPOSOBNOST

2.1. Pojmovno određenje kompetencija

Prema Aniću (2003;596), kompetencija predstavlja priznatu stručnost odnosno sposobnost kojom tko raspolaže. Pojam kompetencija danas se učestalo koristi, osobito u poslovnom okruženju. U kontekstu obrazovanja, obrazovni programi usmjereni su na razvijanje kompetencija, dok se u radnom kontekstu postupkom selekcije odabiru „najkompetentniji“ pojedinci za obavljanje određenog posla (Huić, Ricijaš, Branica, 2010). U laičkim krugovima može se primijetiti sklonost upotrebi pojmova poput sposobnosti, kompetencija, kvalifikacija kao istovjetnih, no analizom spomenutih pojmova mogu se vidjeti jasne razlike. Za kvalitetnu analizu kompetencija nužno je pravilno razlikovanje pojmova i utvrđivanja značenja pojma kompetencija. Postoji mnogo različitih definicija pojma kompetencija koje se razlikuju u znanstvenim, kulturalnim, lingvističkim, obrazovnim i nacionalnim kontekstima, a otežavaju definiranje jedne zajedničke i općeprihvaćene definicije. Pojam kompetencija relativno je mlad pojam koji je prvi upotrijebio američki psiholog David McClelland 1973. godine u američkom časopisu *American Psychologist* (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Pojam kompetencija pojavio se pri određivanju kompetentnosti u procesu regrutacije i izbora kandidata u poslovnom okruženju. Porastom konkurencije na tržištu rada te težnjom za povećanjem učinkovitosti radne snage kompetencijski se pristup prenio iz ekonomskog svijeta u obrazovanje (Ćatić, 2012).

S pedagoškog stajališta, kompetencija jest *osobna sposobnost da se čini, izvodi, upravlja ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti, što osoba može dokazati na formalni i neformalni način* (Ćatić, 2012; 176). Romainville (1996; u: Ćatić, 2012) ukazuje na prvotnu upotrebu termina u kontekstu strukovnog obrazovanja kao sposobnosti izvršavanja određenog zadatka, dok se u novije vrijeme termin kompetencija počeo upotrebljavati u kontekstu općeg obrazovanja gdje se odnosi na *određenu sposobnost ili potencijal za učinkovito djelovanje u danom kontekstu* (Ćatić, 2012; 177). Kompetencije nisu biološki uvjetovane već se

stječu iskustvom, obrazovanjem i odgojem, a ovise o motivaciji, stavovima i osobnim karakteristikama pojedinca te se razvijaju tijekom cijeloga života.

Kada je riječ o kompetencijama u kontekstu obrazovanja potrebno je spomenuti *Tuning* projekt odnosno projekt *Usklađivanja obrazovnih struktura u Europi* koji je nastao kao inicijativa europskih sveučilišta s ciljem stvaranja općeg pristupa u visokom obrazovanju koji se sastoji od usporedivosti, kompatibilnosti i transparentnosti studijskih programa. Premu *Tuning*-u važni su ishodi učenja i kompetencije u pojedinom području. Upotreba ishoda učenja rezultira većom fleksibilnošću jer služe lakšem prepoznavanju različitih putova koji dovode do usporedivih ishoda. Stoga kompetencije predstavljaju dinamičku kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih i interkulturalnih vještina te etičkih vrijednosti. U kontekstu *Tuninga*, postoje opće ili generičke i područne kompetencije. Opće kompetencije dijele se na instrumentalne (kognitivne sposobnosti, metodološke sposobnosti, tehničke sposobnosti i lingvističke sposobnosti), interpersonalne (individualne sposobnosti poput socijalnih vještina) te systemske kompetencije (sposobnosti i vještine koje su važne za sistemski pristup, a očituju se u kombinaciji razumijevanja, senzibilnosti i znanja). U okviru *Tuninga*, utvrđene su i područne kompetencije za devet akademskih područja: poslovni studiji, kemija, obrazovne znanosti, Europski studiji, povijest, geologija, matematika, sestrinstvo i fizika. Razvijanje navedenih kompetencija od iznimne je važnosti kako bi studenti u budućnosti mogli što uspješnije stupiti u svijet rada. (Uvod u projekt *Usklađivanje obrazovnih struktura u Europi: Tuning educational structures in Europe*. Dostupno na: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_brochure_Croatian_version_FINAL.pdf , pristupljeno: 17. travnja 2014.)

Prema *Pojmovniku Hrvatskog kvalifikacijskog okvira* (2009; 4) kompetencije možemo veoma sažeto označiti kao skup znanja i vještina te pripadajuću samostalnost i odgovornosti što rezultira primjenom konkretnih znanja i vještina u rješavanju problema. Kvalifikacije predstavljaju formalan naziv za skup kompetencija određenih razina, obujma, profila i kvalitete koja se dokazuje svjedodžbom ili diplomom odnosno drugom javnom ispravom koju izdaje nadležna ustanova. (Pojmovnik Hrvatskog kvalifikacijskog okvira. Dostupno na:

http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Pojmovnik_Hrvatskoga_kvalifikacijskog_okvira.pdf , pristupljeno: 17.travnja 2014.)

Hrvatić i Piršl (2007, u: Ćatić, 2012) definiraju kompetencije kao kombinaciju znanja, vještina, stajališta, motivacije i osobnih karakteristika koje pojedincu omogućavaju da aktivno i učinkovito djeluju u određenoj situaciji. Prema Palekčiću (2005, u: Ćatić, 2012; 176) kompetencije su *kognitivne sposobnosti i vještine kojima pojedinci raspolažu ili ih mogu naučiti kako bi riješili određene probleme, kao i s time povezane motivacijske, voljne i društvene spremnosti i sposobnosti, kako bi se rješenje problema mogla uspješno i odgovorno koristiti u varijabilnim situacijama.*

Razdevšek-Pučko (2005, u: Ćatić, 2012; 177) u pokušaju definiranja kompetencija učitelja u suvremenoj školi preuzima Perrenoudovu definiciju kompetencija kao sposobnosti učinkovitog djelovanja u brojnim zadanim situacijama koja je temeljena na znanju, ali nije znanjem ograničena, te predlaže da se kompetencije definiraju kao opće sposobnosti djelovanja koje se temelje na znanju, iskustvima, vrijednostima i dispozicijama koje je osoba razvila kroz uključivanje u obrazovnu praksu.

U nastojanju stvaranja općeprihvaćene definicije kompetencija, Weinert (2001; u Ćatić, 2012) predlaže sljedeće minimalne kriterije za definiranje pojma kompetencija: 1) pojam kompetencija odnosi se na potrebne pretpostavke pojedinca ili grupe koje su nužne za uspješno izvršavanje složenih zahtjeva, 2) potrebne pretpostavke za uspješno djelovanje obuhvaćaju kognitivne i nekognitivne komponente (motivacijske, etičke, voljne, socijalne), 3) pojam kompetencija podrazumijeva visok stupanj složenosti, za razliku od npr. vještina koje pretpostavljaju automatizirane aktivnosti, i 4) proces učenja jest nužna pretpostavka za stjecanje kompetencija.

Teorijske pristupe kompetencijama možemo podijeliti na biheviorističke, konstruktivističke i holističke. Bihevioristički pristup kompetencije definira kao ispunjavanje vanjskih zahtjeva stoga se veže uz bihevioristički pristup obrazovanju tj. definiranju ciljeva obrazovanja kao mjerljivih rezultata učenja. Još jedan primjer biheviorističkog pristupa kompetencijama jest europski okvir osam ključnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje gdje se pojam kompetencija definira kao kombinacija znanja, vještina i stavova primjerenih određenom kontekstu. Konstruktivistički pristup kompetencijama naglašava njihovu socijalnu prirodu: pojedinac razvija svoje kompetencije kroz socijalnu interakciju s okolinom. Holistički

pristup kompetencije shvaća kao povezanost osobina pojedinca, vanjskih zahtjeva i konteksta te time predstavlja kompromis između dvaju spomenutih pristupa. (Ćatić, 2012; 178-179)

Kaslow (2004, u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010) naglašava razvojnu prirodu kompetencija. Prema Kaslowu, veća razina kompetencija ovisi o iskustvu, kontekstu, okolini i napretku prema sve složenijim zadacima. Ono što pojedinac može raditi ovisi o razini njegova profesionalnog funkcioniranja (Huić, Ricijaš, Branica, 2010). Kaslow također naglašava važnost znanja, vještina i stavova nužnih za adekvatno ostvarivanje profesionalnih uloga i radnih funkcija. Boyatzis (1982, u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010) smatra da je najbitnije da kompetencije rezultiraju učinkovitim i/ili superiornijim obavljanjem posla te upozorava da kompetencije ne možemo definirati kao nešto što pojedinac posjeduje već kao ponašanje koje se manifestira. Roe (2002, u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010) također smatra da je kompetencija naučena sposobnost da se neki zadatak, dužnost ili uloga adekvatno izvrši. (Huić, Ricijaš, Branica, 2010; 197)

2.2. Kompetencije pedagoga

Analiza literature pokazuje nekoliko istraživanja domaćih autora koji se bave kompetencijama pedagoga (Jurić, 2004; Ledić, Staničić, Turk, 2013; Staničić, 2001, 2005, 2006). Navedena istraživanja fokusiraju se ponajviše na stručni profil školskog pedagoga, stavljajući naglasak na djelovanje unutar školskog sustava odgoja i obrazovanja. Pregledom literature može se zaključiti da nije provedeno značajno istraživanje u području rada pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja, uz iznimku područja ljudskih resursa (Pajnić, 2013; Trošt, 2010)

Pedagoška je profesija sistem zanimanja za rad u obrazovanju, u širem smislu riječi, a posebno zanimanja kao što su pedagog, školski pedagog i andragog, defektolog i sl. (Antić, 2000; 30). Pedagošku kompetentnost možemo definirati kao profesionalnu mjerodavnost visoke razine u smislu kvalitetne pedagoške osposobljenosti učiteljstva. (Antić, 2000; 29)

Prema Žižak (1997, u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010) tri su osnovna elementa profesionalne kompetentnosti stručnjaka pomagačkih profesija, a to su a)

profesionalna znanja koja obuhvaćaju sva znanja stečena tijekom obrazovanja koja ojačavaju i podupiru profesionalne oblike ponašanja, b) profesionalne vještine koje podrazumijevaju specifične kognitivne, interpersonalne, socijalne i motoričke sposobnosti kojima se operacionalizira profesionalni identitet, te c) osobni potencijali odnosno osobine ličnosti, izgled, životna iskustva, posebni talenti koje osoba svakodnevno koristi u ostvarenju svoje profesionalne uloge. Iako su kvalitete pomagača profesionalaca među učestalijim temama različitih studija, još uvijek je teško načiniti točnu i potpunu listu poželjnih karakteristika (Weber, 2000, u: Bouillet, Uzelac, 2003). Bit je pomagačkih profesija savjetovanje koje rezultira pozitivnim promjenama kod klijenata na način da klijenti nadvladaju poteškoće u socijalnom funkcioniranju i integraciji.

Minimalna razina profesionalne kompetencije stječe se visokoškolskim obrazovanjem koji čini temelj svakog profesionalnog identiteta i osnovu svake kasnije edukacije i unaprijeđenja profesionalne osposobljenosti (Žižak, 1997; u Bouillet, Uzelac, 2003). Dakle, fakultetsko obrazovanje predstavlja samo temelj koji se nadograđuje tijekom cijeloga radnog vijeka putema procesa cjeloživotnog i kontinuiranog obrazovanja.

Važno istraživanje o kompetencijama pedagoga proveo je Staničić (2001) koji u svom radu navodi osobne, razvojne, stručne, međuljudske i akcijske kompetencije kao najvažnije u kompetencijskom profilu idealnog pedagoga. Najnovije istraživanje o kompetencijama školskih pedagoga u Hrvatskoj (Ledić, Staničić, Turk, 2013) temelji se upravo na kompetencijskom profilu idealnog pedagoga, ali su proširene i obogaćene novom skupinom kompetencija, tj. kompetencijama europske dimenzije u obrazovanju. *Osobne kompetencije* podrazumijevaju osobne karakteristike i osobine kao što su iskrenost, povjerenje, komunikativnost i odlučnost, a očituju se u osposobljenosti za samostalni rad, prilagodbu novim pedagoškim situacijama, komunikacijsku otvorenost, empatičnost te etičko i moralno rasuđivanje. *Razvojne kompetencije* usmjerene su prema stvaranju vizije razvoja, korištenju tehnologije u funkciji razvoja, poznavanju potreba klijenata svoje ustanove, umijeću organizacije rada te poznavanju upravno-pravnih osnova, a to su osposobljenost za planiranje osobnog i profesionalnog razvoja i usavršavanja usmjerenog prema cjeloživotnom učenju, uvođenje inovacija u odgojno-obrazovni proces, stvaranje i razvijanje individualiziranih programa za učenike, pripremu i realizaciju istraživanja pedagoške teorije i prakse te poznavanje izrade razvojne strategije (škole). *Stručne*

kompetencije uključuju znanja iz struke vezane za unapređenje procesa rada odnosno poznavanje strukture odgojno-obrazovnog sustava na nacionalnoj razini, nacionalnog zakonodavstva vezanog uz odgoj i obrazovanje, planiranja i programiranja rada škole, područja rada nastavnika i ostalih stručnih suradnika, izrade pedagoškog instrumentarija, pedagoške dokumentacije, sustavnog praćenja rada nastavnika, izrade nastavnih priprema i didaktičkih načela rada, vrednovanja rezultata odgojno-obrazovnog procesa i hrvatskog jezičnog standarda, te osposobljenost za provođenje savjetodavnog rada s učenicima, za organizaciju izvannastavnih aktivnosti i slobodnog vremena učenika, za profesionalno usmjeravanje učenika, za rad s darovitim učenicima, za prepoznavanje i integraciju učenika s teškoćama u razvoju/ponašanju i za korištenje informatičke tehnologije. *Međuljudske kompetencije* uključuju poznavanje načela odvijanja međuljudskih odnosa, a očituju se u uspješnoj suradnji i komunikaciji s roditeljima, nastavnicima i suradnicima, osposobljenosti za timski rad, pregovaranje, lobiranje, interdisciplinarni rad te za suradnju sa zajednicom i društvenim okruženjem (lokalna zajednica, organizacija civilnog društva, mediji itd.). *Akcijske kompetencije* odnose se na izravno praktično djelovanje pedagoga u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a povezane su s radom na osiguravanju uvjeta za ostvarivanje ciljeva odgojno-obrazovne ustanove, suradničko ponašanje, aktivno i konstruktivno sudjelovanje u rješavanju problema, priznavanje i uvažavanje doprinosa suradnika, poticanje na rad osobnim primjerom, vođenje prema prepoznatljivoj viziji itd. *Akcijske kompetencije* očituju se kao osposobljenost za pripremu, vođenje i vrednovanje projekata, motiviranje zaposlenih i stvaranje poticajnog radnog okruženja, za rješavanje sukoba/medijacija, uvođenje inovacija i promjena u cjelokupni rad škole te poduzetničke kompetencije). *Kompetencije europske dimenzije u obrazovanju* uključuju poznavanje postupka prijave na programe Europske unije, strukture i načina funkcioniranja ključnih tijela Europske unije (Vijeće Europe, Vijeće ministara, Europski parlament itd.), europskih trendova u obrazovanju, minimalno jednog stranog jezika, područja demokratnog građanstva i ljudskih prava te osposobljenost za rad u interkulturalnom i multikulturalnom okruženju te usmjeravanje učenika i nastavnika društvenoj odgovornosti. (Ledić, Staničić, Turk, 2013) (Staničić, 2001). *Europska dimenzija u obrazovanju* svakako je bitna u kompetencijskom profilu pedagoga, a može se definirati kao europsko zajedništvo u kreiranju obrazovnih politika s ciljem unapređenja međunarodne suradnje i mobilnosti na europskoj razini.

Važnost europske dimenzije u obrazovanju dodatno je pojačana ulaskom Hrvatske u Europsku uniju.

3. RAZVOJNI PUT PROFESIJE PEDAGOGA U HRVATSKOJ

3.1. Definiranje uloge pedagoga

U posljednjih je pedesetak godina profesija pedagoga u Hrvatskoj proživjela različite uloge koje možemo promatrati kroz različita razdoblja. Prema *Koncepciji razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika* (2001) analiza razvojnog puta stručnih suradnika može se kronološki odrediti kroz pet razvojnih faza: 1) traganje za identitetom, 2) programsko određenje i legalizacija, 3) doba afirmacije, 4) razdoblje krize i 5) reafirmacija stručnog rada kao uvjeta razvoja. S obzirom da se prvi školski pedagog pojavio 1959. godine prije nego što je utvrđen službeni program rada pedagoga, razdoblje od 1954. do 1964. godine karakterizira se kao traganje za stručnim identitetom i definiranjem položaja stručnih suradnika u školi. U *Zakonu o osnovnoj školi* iz 1964. godine legalizira se djelatnost pedagoga *u svrhu što uspješnijeg ostvarivanja odgojno-obrazovnih zadataka škole, proučavanja i unapređivanja odgojno-obrazovnog rada i radi pomaganja direktoru škole u provođenju instruktivno-pedagoških zadataka škola treba uključiti pedagoga* (*Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001; 6). No, zbog nedostatka odgovarajućih stručnih suradnika, Zakon je omogućio da se u osnovnim školama na mjesta pedagoga postavljaju nastavnici stručnih znanja koji većinom nisu bili dovoljno kompetentni za obavljanje poslova pedagoga. Uloga pedagoga tada se shvaćala kao funkcija, a ne kao profesija što je ostavilo posljedice na ugled i afirmaciju profesije pedagoga u školskoj praksi. Razdoblje do 1974. godine odredilo je nekoliko važnih događaja. U školama se javlja potreba za funkcionalnim definiranjem operativnih programa rada i za utvrđivanje organizacijskog modela djelovanja stručnih suradnika. Filozofski fakultet u Zagrebu i Visoka industrijsko-pedagoška škola u Rijeci pokreću pitanje osuvremenjivanja programa i modela za

obrazovanje stručnih suradnika (*Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001). Na razini prosvjetne politike donose se prvi službeni programi- Prosvjetni savjet Hrvatske donosi 1968. godine *Orijentacioni program rada školskog pedagoga*. Razdoblje od 1975. do 1984. karakterizira razdoblje ekspanzije u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu pod utjecajem Prosvjetnog savjeta Hrvatske te Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu. Važnu ulogu imala je reforma srednje škole planirana 1974. godine te je opravdano stajalište da je jedino pojačanim stručnim pedagoškim radom moguće ostvariti znatne pomake u kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa. Posljedično tome raste zanimanje za stručni rad, a školski pedagozi 1977. godine dobivaju prvi vodič za praktično djelovanje Vladimira Jurića *Metodika rada školskog pedagoga*. Godine 1980. usvojen je novi *Zakon o odgoju i osnovnom obrazovanju* u kojem je znatno preciznije utvrđena obveza škola da uvedu stručne suradnike, no i dalje se razrađuje njihova uloga. Godine 1982. donesen je *Zakon o usmjerenom obrazovanju* koji je obvezao srednje škole da uvedu svoju razvojnu pedagošku službu (*Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001). Godine 1993. Ministarstvo je odlučilo da se pri novom zapošljavanju stručnih suradnika u školama prednost daje školskim psiholozima i defektolozima, što je izravno utjecalo na umanjivanje važnosti pedagoga, minoriziranje njihovog rada, stvaranje dojma inkompetentnosti sugerirajući ulogu pedagoga samo kao voditelja smjene što posljedično dovodi do postupnog ukidanja pedagoga u školama. Odluka je potaknula sastanak Hrvatskog pedagoško-književnog zbora kako bi se razmotrila funkcija pedagoga u stručno-razvojnom timu (Vrgoč, 1993).

Razdoblje krize traje do 1999. godine kada se uviđaju i preispituju slabe točke provedene reforme školstva. U okviru prijedloga novih modela važno je istaknuti *Koncepciju razvojno-pedagoške djelatnosti u institucijama odgoja i obrazovanja* (Mušanović, 1992. u: *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001). Održano je više stručnih skupova stručnih suradnika, no briga o stručnim suradnicima postupno se smanjivala. Razlozi tome leže djelomično u ukidanju prosvjetnih institucija koje su brinule o unapređenju rada stručnih suradnika, ali i u ratnim okolnostima. No krajem devedesetih godina raste svijest o potrebi unapređenja odgojno-obrazovne prakse što je vidljivo iz niza inicijativa Ministarstva prosvjete i športa od Sabora hrvatskih pedagoga do „Škola pedagoga“ (Vrgoč, 2000, u: *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001).

3.2. Područja rada pedagoga

Pod područjem rada pedagoga, Ledić, Staničić, Turk (2013) podrazumijevaju aktivnosti odnosno skup poslova koje pedagog ostvaruje u odgojno-obrazovnoj ustanovi kako bi pridonio vrsnoći pedagoškog procesa i njegovih rezultata. Iako je mjesto školskog pedagoga u školama definirano zakonom, njegova funkcija u odgojno-obrazovnim ustanovama još uvijek otvara brojna pitanja. *Orientacioni program rada školskog pedagoga* iz 1968. godine prvi je u nizu službenih dokumenata kojima se nastojalo jasno definirati ulogu pedagoga koja određuje njegovo područje rada (Ledić, Staničić, Turk, 2013).

Analizom strukturiranja aktivnosti školskih pedagoga, Ledić, Staničić i Turk (2013) zaključuju da, iako postoje različiti pristupi, oni se mogu grupirati u nekoliko kategorija. Jedan od starijih pristupa strukturiranju područja rada pedagoga odnosi se na izvedbu poslova gdje su poslovi pedagoga razvrstani na operativne (u kojima pedagog neposredno radi na određenim stručnim područjima), instruktivni (pedagog nekog poučava ili osposobljava) i studijsko-analitički (pedagog analizira i istražuje fenomene iz svog područja rada (Petrović, 1976. u: Ledić, Staničić i Turk, 2013). Češći pristup strukturiranju područja rada sve aktivnosti pedagoga svodi na subjekte odgojno-obrazovnog procesa u školi/ustanovi u kojima pedagog ostvaruje suradnju s učenicima, odgajateljima, učiteljima, nastavnicima, roditeljima i drugim stručnim tijelima (Jurman, 1978; Svetić, 1979., u: Ledić, Staničić i Turk, 2013). Neke sistematizacije poslove pedagoga grupira prema srodnosti sadržaja rada, npr. planiranje i programiranje rada škole, praćenje i unapređivanje nastave, rad s roditeljima, profesionalna orijentacija, zdravstvena i socijalna zaštita, savjetodavni rad s učenicima, rad na stručnom usavršavanju učitelja itd. (Rozmarić, 1979., u: Ledić, Staničić, Turk, 2013). Od početka 1980-ih godina, kada se na pedagoga počelo gledati kao na stručnjaka za razvoj, područje rada pedagoga počelo se sistematizirati prema fazama radnog procesa odnosno poslovi pripreme, rad na određenim aktivnostima, vrednovanje ostvarenih rezultata, unapređivanje itd. (Milat, Sunko, 1977; Prosvjetni savjet Hrvatske, 1986; Jurić i sur, 2001, u: Ledić, Staničić i Turk, 2013).

Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika iz 2001. godine predstavlja jedan od najtemeljitijih pokušaja sistematiziranja područja rada

pedagoga. Prema *Koncepciji razvoja pedagoške djelatnosti* (2001), područja rada pedagoga u odgojno-obrazovnoj ustanovi sistematizirana su kao: 1) priprema za ostvarenje programa odgojno-obrazovne ustanove, 2) neposredno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu, 3) praćenje i vrednovanje odgojno-obrazovnog procesa, njegovih sudionika i ostvarenih rezultata, 4) osposobljavanje i stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika, te 5) informacijska i dokumentacijska djelatnost.

3.3. Prepoznatljivost profesije pedagoga u Hrvatskoj

Kako ističu Ledić, Staničić i Turk (2013) u društvu je opće prihvaćeno predstavljanje pojedinca njegovom profesijom što daje vrlo vrijednu i bogatu informaciju o toj osobi- mjesto u društvenoj podijeli rada, količina, vrsta i kakvoća obrazovanja, način i sadržaj o kojemu je poželjno komunicirati s takvom osobom te važnost koju toj osobi treba pridodati u određenim prigodama. Stoga je jasnoća prepoznavanja vrlo bitna odrednica svake profesije jer se pripadnost određenoj profesiji u društvu prepoznaje i vrednuje. Prepoznatljivosti profesije doprinose dužina „životnog vijeka“ profesije, nositelji i konzumenti usluga profesije. Shodno tome, zanimanja koja su kratkoga vijeka često su nisko na razini prepoznatljivosti u društvu. Prepoznatljivost se također može sagledati kroz konkretne rezultate rada koji u slučaju pedagoške profesije najčešće nisu osobito vidljivi, kao npr. rezultati rada pravnika ili kirurga.

Radno mjesto školskog pedagoga teško se može uspoređivati i sa radnim mjestom nastavnika, s obzirom da su školski pedagozi ušli u hrvatske škole prije nepunih šezdeset godina, dok se nastavnici nalaze u školama stoljećima (Giron, 1988). Kroz proteklih pedesetak godina kroz različite se dokumente i koncepcije nastojalo definirati područja rada pedagoga koji su imali za cilj jasno određivanje uloge pedagoga. pristupi su različiti, od razvrstavanja poslova pedagoga na operativne, instruktivne i studijsko-analitičke, orijentiranost pedagoga na subjekte odgojno-obrazovnog procesa u školi, isticanje dominantnih područja na kojima pedagog radi do sistematizacija po uzoru na faze radnog procesa. No iako postoji nekoliko različitih pristupa, svi zapravo ukazuju na istovjetne poslove i aktivnosti. Vrlo je važno na precizan i sistematiziran način prikazati poslove i aktivnosti pedagoga jer u protivnom postoji mogućnost otežanog shvaćanja uloge pedagoga što dovodi do toga da

pedagozi ni sami ne znaju što bi trebali raditi (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Ako postoji opasnost da ni pedagozi ne znaju što bi trebali raditi, onda svoje aktivnosti ne mogu niti prezentirati na adekvatan način. Jurić (1988) nedefiniranost te preširoko područje rada školskog pedagoga pretvara u prednost jer opći profil pedagoga u opisu posla neznatno ograničava, a dubina poznavanja problema stvar je njegova daljnjeg samoobrazovanja na radnom mjestu.

Vrgoč (2000) smatra da je položaj pedagoga u većini ustanova odgoja i obrazovanja još uvijek nepovoljan. Pedagozi su nezadovoljni svojim statusom u ustanovi što ostavlja posljedice na procjenu vlastitog ugleda, na vrstu poslova koju obavljaju, na suradnju, mogućnost realizacije vlastitih ideja i sl. (Vrgoč, 2000). Položaj pedagoga ne poboljšava se zbog toga što ne postoji njihova osmišljena organiziranost u borbi za svoja prava i podizanje društvenog i stručnog ugleda, ali i zbog slabe podrške fakulteta, prosvjetno-pedagoške službe i sindikata odgoja, obrazovanja i znanosti (Vrgoč, 2000). Ledić, Staničić i Turk (2013) navode da bi se prepoznatljivost pedagoga mogla znatnije popraviti čime najviše mogu pridonijeti sami školski pedagozi u pogledu intenzivnije komunikacije s konzumentima svojih usluga, komunikacijom na stručnim skupovima, radnim susretima i roditeljskim sastancima, pojašnjavanjem svojih radnih ciljeva i radom na povećanju atraktivnosti njihove struke.

4. PRIKAZ STUDIJSKIH PROGRAMA PEDAGOGIJE U HRVATSKOJ

Studijski programi pokazatelj su u kojem se smjeru odvijaju studiji te koje se kompetencije stječu po završetku studija. Stoga je prvi korak u sagledavanju kompetencija pedagoga za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja analiza studijskog programa pedagogije u Hrvatskoj. U Republici Hrvatskoj studij pedagogije u akademskoj se godini 2011./2012. godine mogao upisati na Sveučilištu u Zagrebu,

Rijeci, Osijeku, Splitu i Zadru. Studij pedagogije u Osijeku izvodi se na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta, u Splitu na Filozofskom fakultetu, u Rijeci na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta, u Zadru na Odjelu za pedagogiju Sveučilišta u Zadru, a u Zagrebu na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (Ledić, Staničić, Turk, 2013). U sljedećim poglavljima predstaviti ću preddiplomske i diplomske studijske programe Sveučilišta u Zagrebu, Rijeci, Osijeku, Splitu i Zadru. S obzirom da se istraživanje ovog diplomskoga rada odvija u Rijeci te je jedan od zadataka istraživanja definirati preporuke za uvođenje promjena na studiju pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Rijeci, studijski program riječkog studija pedagogije uspoređen je s ostalim studijima pedagogije u Hrvatskoj.

4.1. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Rijeci

Studijski program pedagogije na Filozofskom fakultetu u Rijeci predviđa stjecanje kompetencija za široko područje primjene pedagoških znanosti u javnom i privatnom sektoru na poslovima odgoja i obrazovanja, odnosno kompetencije razvojnog i akcijskog istraživanja na području odgoja i obrazovanja, istraživanja u zajednici povezana sa životom i radom; animiranja na obrazovanje; prepoznavanja i anticipiranja promjena u odgoju i obrazovanju; integriranju tehnologije u obrazovanje; kreiranje modela obrazovanja i cjeloživotnog učenja; dizajniranja funkcionalnog kurikulumu i njegove evaluacije; razvoja karijere; supervizije i instrukcije; promicanja multikulturalnih i demokratskih vrijednosti u zajednici. Nakon završetka studija student je osposobljen za rad u području upravljanja i rukovođenja školom i drugim odgojno-obrazovnim institucijama, ispitivanje i analiziranje obrazovnih potreba i na temelju toga kreiranje novih obrazovnih programa, pripremu, realizaciju i evaluaciju obrazovnih procesa, preventivni i savjetodavni rad, transmisiju stečenih znanja u području prakse (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, institucije za obrazovanje odraslih, domovi učenika, bolnice, centri za organiziranje slobodnog vremena, nevladine udruge). (Studijski program diplomskog studija pedagogije, dostupno na <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/256-diplpedds.html>, pristupljeno: 9. ožujka 2014.)

Od usklađivanja hrvatskog visokog školstva sa Bolonjskim procesom, visoko se obrazovanje ostvaruje kao trogodišnji jednopredmetni i dvopredmetni preddiplomski i dvogodišnji diplomski studij. Studijskim programom predviđeno je stjecanje kompetencija kroz teorijske, metodičke i praktične kolegije (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Na preddiplomskom studiju pretežito se slušaju teorijski kolegiji kao što su a) opći kolegiji poput *Opće pedagogije*, *Povijesti odgoja i obrazovanja*, *Komparativne pedagogije*, *Teorije odgoja* i *Obrazovne politike*; b) teorijski kolegiji usmjereni prema obitelji poput *Obiteljske pedagogije*, *Povijest djetinjstva* (izborni kolegij), *Obitelj i djeca u riziku* (izborni kolegij); c) statistički kolegiji poput *Uvod u metodologiju znanstvenog istraživanja*, *Evaluacijska istraživanja* i *Statistika u pedagoškoj praksi i istraživanju*; d) kolegije koji se bave odgojem odraslih odnosno *Andragogija*; e) kolegije koji se bave psihologijom poput *Edukacijske psihologije* i *Razvojne psihologije*; f) kolegiji koji se fokusiraju na organizaciju u školskome sustavu poput *Didaktike*, *Školske pedagogije s teorijama škole*, *Pedagogija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* (izborni kolegij) te *Didaktičke dokimologije* (izborni kolegij); g) kolegije koji se nastoje proširiti na izvanškolsko djelovanje pedagoga poput *Domske pedagogije* i *Pedagogije rada*, ali spadaju pod izborne kolegije. Uz navedene teorijske kolegije, održavaju se i metodički kolegiji poput *Razvojne pedagoške djelatnosti* i *Metodike rada pedagoga 1*, u sklopu kojih studenti stječu praktično iskustvo u odgojno-obrazovnim ustanovama. Također, u ponudi su izborni kolegiji koje studenti biraju sukladno svojim mogućnostima, interesima i područjima studiranja, a to su sljedeći kolegiji: *Feministička pedagogija*, *Odgoj i obrazovanje za civilno društvo*, *Sociologija obrazovanja*, *Pedagoška komunikacija*, *Sustavi i modeli nastave i učenja*, *Pedagogija suvremene obitelji*, *Proces odgoja* i *Pedagogija slobodnog vremena*. (Studijski program preddiplomskog studija pedagogije, Filozofski fakultet u Rijeci, dostupno na <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/240-preddiplpedds.html>, pristupljeno: 25. svibnja 2015.)

Diplomski studij također se ostvaruje kroz kombinaciju teorijskih, metodičkih i praktičnih kolegija. Kroz teorijske dio studenti stječu: a) znanja na području školskog sustava kroz obvezne i izborne kolegije *Školski savjetodavni rad* i *Školski menadžment*; b) znanja na području andragogije kroz *Obrazovanje odraslih i lokalni razvoj*, *Pedagogija treće životne dobi* (izborni kolegij) te *Domska pedagogija* (izborni kolegij) c) znanja o odnosu između tržišta rada i obrazovanja kroz kolegije

Obrazovanje i rad, Profesija i cjeloživotno učenje, Pedagogija profesionalnog obrazovanja, Razvoj ljudskih potencijala u obrazovanju (izborni kolegij); d) znanja i vještine u identificiranju i analiziranju obiteljskih odnosa te identificiranju i prevenciji pedagoških problema djece kroz kolegije *Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja* (izborni kolegij), *Nasilje u bliskim vezama* (izborni kolegij), *Odnosi u obitelji*; e) znanja vezana uz europske trendove u obrazovanju kroz *Europsku dimenziju u obrazovanju, Obrazovanje i globalizacijski procesi* (izborni kolegi) i *Europski prostor visokog obrazovanja* (izborni kolegij); *strukture i trendovi*; f) znanja iz obrazovne politike, djelovanja obrazovnog sustava i obrazovnih projekata kroz *Pedagoške aspekte analize obrazovne politike, Osiguranje kvalitete u odgojno-obrazovnim organizacijama* (izborni kolegij) i *Upravljanje projektima u obrazovanju* (izborni kolegij); g) znanja iz područja istraživanja i statistike kroz *Kvantitativne analitičke metode i statističke postupke*. Metodički i praktični dio studija odnosi se na primjenu znanja i vještina na području rada školskog pedagoga kroz obavljanje praktičnog rada te kroz kolegij *Metodika rada pedagoga* 2. Od akademske 2014./2015. godine uvedeni su i sljedeći izborni kolegiji: *Ekonomija znanja, Poslovno okruženje, Modeli poučavanja odraslih, Andragogija ciljanih skupina, Obrazovanje odraslih u koncepciji cjeloživotnog učenja, Domska pedagogija, Obrazovna politika u društvenom i organizacijskom kontekstu, Mikropolitika analiza obrazovne politike, Obrazovanje i interkulturalni kontekst, Obitelj i institucionalni oblici odgoja i obrazovanja, Pedagoško obrazovanje roditelja, Školski kontekst obrazovanja, Pedagoška komunikacija i Pristupi kvalitativnim istraživanjima* (Studijski program diplomskog studija, Filozofski fakultet u Rijeci, dostupno na: http://www.ffri.uniri.hr/files/studijskiprogrami/PED_program_dipl_2P_2014-2015.pdf pristupljeno: 15. travnja 2014). Na posljednjoj godini studija obavljanje praktičnog rada nije ograničeno samo na odgojno-obrazovne institucije već se studenti sami opredjeljuju za područje koje ih zanima, kao npr. područje domske pedagogije, obiteljski centri, sektori ljudskih resursa i sl.

4.2. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Studijski program pedagogije Sveučilišta u Zagrebu naglašava važnost osiguravanja osposobljavanja suvremenog profila pedagoga koji će se također moći kompetentno snalaziti na brojnim radnim mjestima izvan odgojno-obrazovnog/školskog sustava u uvjetima poduzetništva i tržišta rada u javnom i privatnom sektoru. Dakle, stručni profil pedagoga također pretpostavlja rad u stručnim službama velikih sustava, kadrovskim službama tvrtki (interna osposobljavanja, cjeloživotno obrazovanje), agencijama za specijalističku izobrazbu (industrija, tržište rada, učnički domovi, umirovljenički domovi, penološke ustanove), centrima za kulturu, ustanovama za organizaciju slobodnog vremena, muzejima, galerijama, kazalištima lutaka i dječjim kazalištima, vojnim učilištima i novačkim centrima, bolnicama, socijalnim službama, školama/ustanovama za djecu s posebnim potrebama, nakladničkim tvrtkama, u različitim medijima, upravljanju prosvjetnim ustanovama, vjerskim školama, službama za profesionalno usmjeravanje i orijentaciju, organizaciji odgojno-obrazovnog rada u andragoškim ustanovama, ljetovalištim, savjetovalištim, znanstvenim i istraživačkim organizacijama itd. (Preddiplomski i diplomski studijski program pedagogije, dostupno na: http://pedagogija.ffzg.hr/web-new/wp-content/uploads/2014/02/preddiplomski_i_diplomski_studijski_program_pedagogije.pdf, pristupljeno: 25. svibnja 2015. godine)

Cilj je preddiplomskog studija pedagogije upoznati osnovne odrednice pedagogije, odgojno-obrazovnog/školskog sustava i multidisciplinarni karakter pedagogijske znanosti kroz šest modula: 1) pedagogijska znanost (*Osnove pedagogije, Povijest i filozofija pedagogije, Didaktičke teorije, Teorije odgoja i obrazovanja, Povijest hrvatske pedagogije i školstva*), 2) sustav odgoja i obrazovanja (*Sistematska pedagogija, Obiteljska pedagogija, Pedagogija ranog djetinjstva, Pedagogija adolescencije, Andragogija, Pedagogija cjeloživotnog obrazovanja*), 3) društvo-kultura-obrazovanje (*Antropologija odgoja i obrazovanja, Obrazovne politike, Kritičke teorije obrazovanja, Međunarodno obrazovanje, Psihologija odgoja i obrazovanja, Sociologija odgoja i obrazovanja, Razvojne i obrazovne strategije*), 4) institucionalni odgoj i obrazovanje (*Ustanove ranog odgoja i obrazovanja, Školski podsustavi, Visokoškolsko obrazovanje, Domski odgoj, Alternativne pedagoške ideje i škole,*

Virtualno obrazovanje), 5) pedagoška istraživanja (*Uvod u pedagoška istraživanja, Kvantitativna istraživanja, Kvalitativna istraživanja, Informacijski sustavi i baze podataka u obrazovanju, Statistika u pedagoškim istraživanjima, Istraživački instrumenti i evaluacija*), 6) specijalna pedagogija (*Osnove specijalne pedagogije, Obrazovanje darovitih, Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama, Diferencijalna pedagogija, Pedagoška dijagnostika*).

Cilj je diplomskog studija pedagogije proširiti, dopuniti i usustaviti stečena znanja u preddiplomskom studiju prema cjelovitom sustavu pedagoške znanosti, kao pojedinih relevantnih područja, kroz četiri modula: 1) pedagogija-didaktika-kurikulum (*Teorije kurikulumu, Didaktika, Nacionalni kurikulum, Teorije i metodike nastave, Temeljna nastavna umijeća, Komparativna pedagogija, Sustavi znanja*), 2) socijalna pedagogija (*Osnove socijalne pedagogije, Pedagogija slobodnog vremena, Pedagoška resocijalizacija, Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju*), 3) interkulturalna pedagogija (*Interkulturalizam i obrazovanje, Osnove interkulturalne pedagogije, Prava djeteta u odgoju i obrazovanju, Obrazovanje za ljudska prava i građanstvo, Europsko obrazovanje, Interkulturalni kurikulum*), 4) obrazovni management (*Upravljanje i autonomija škole, Školski i razredni management, Partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovne ustanove, Stručno-razvojne službe i upravljanje, Pedagoško savjetovanje i profesionalna orijentacija, Upravljanje znanjem*) (Preddiplomski i diplomski studijski program pedagogije, dostupno na: http://pedagogija.ffzg.hr/web-new/wp-content/uploads/2014/02/preddiplomski_i_diplomski_studijski_program_pedagogije.pdf, pristupljeno: 25. svibnja 2015. godine).

4.3. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Osijeku

Preddiplomski studij Odsjeka za pedagogiju u Osijeku omogućuje stjecanje analitičkih i socijalnih vještina koje studente osposobljavaju za diplomski studij pedagogije i drugih sličnih studija. Te se vještine mogu primijeniti u odgojnome radu u domovima, za voditelje omladinskih klubova i organizaciju slobodnog vremena mladih. Studijski program preddiplomskog studija ostvaruje se kroz sljedeće obvezne

kolegije: *Osnove pedagogije, Opća povijest pedagogije, Povijest i filozofija odgoja i obrazovanja, Pedagoška statistika, Povijest hrvatske pedagogije i školstva, Teorije odgoja, Teorije obrazovnih sustava, Psihologija odgoja i obrazovanja, Metodologija pedagoških istraživanja I i II, Obiteljska pedagogija, Pedagogija ranog odgoja i obrazovanja, Sociologija odgoja i obrazovanja, Školska pedagogija, Didaktika, Pedagogija slobodnog vremena, Domska pedagogija te Interkulturalna pedagogija.*

Izborni kolegiji na preddiplomskom studiju uključuju: *Pedagoška komunikacija I i II, Odgoj za nenasilje i suradnju I i II, Razvojna psihologija I i II, Teorije kurikulumata te Posredovanje sukobima u školi I i II.* (Studijski program preddiplomskog studija pedagogije, Filozofski fakultet u Osijeku, dostupno na: <http://web.ffos.hr/pedagogija/studijski-programi>, pristupljeno: 25. svibnja 2015. godine).

Diplomski studij pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Osijeku omogućuje stjecanje potrebnih profesionalnih znanja i vještina nužnih za obavljanje pedagoških djelatnosti iz određenog područja primijenjene pedagogije (socijalne, adolescencije, ovisnosti). Diplomski studij omogućava planiranje, provođenje te evaluaciju projekata i programa. Također osigurava spremnost za znanstveno ili stručno usavršavanje. (Studijski program diplomskog studija pedagogije, Filozofski fakultet u Osijeku, dostupno na: <http://web.ffos.hr/pedagogija/studijski-programi>, pristupljeno: 25. svibnja 2015. godine).

Studijski program diplomskog studija pedagogije ostvaruje se kroz obavezne i izborne kolegije. Obvezni su sljedeći kolegiji: *Specijalna pedagogija, Upravljanje i autonomija škole, Pedagogija djece s teškoćama u razvoju, Metodika odgoja, Andragogija, Komparativna pedagogija, Metodika rada pedagoga I i II te Suvremeno djetinjstvo.* Izborni kolegiji uključuju *Prevenciju poremećaja u ponašanju, Medijsku pedagogiju, Razredni menadžment i Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj.*

4.4. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Splitu

Studij pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Splitu omogućuje stjecanje kompetencija za rad s učenicima i roditeljima, nastavnicima i stručnim suradnicima u školama i centrima za rehabilitaciju te u obrazovnim institucijama koje uključuju rad s osobama različitih dobnih skupina.

Preddiplomski studij pedagogije na Odsjeku za pedagogiju u Splitu uključuje sljedeće obavezne kolegije: *Filozofija odgoja, Jezična kultura, Povijest pedagogije, Opća pedagogija, Razvojna psihologija, Strani jezik u struci, Didaktika, Inkluzivna pedagogija, Uvod u građanski odgoj, Uvod u znanstvenu pismenost, Predškolska pedagogija, Školska pedagogija, Uvod u metodiku jezično-umjetničkog područja, Multimedijaska didaktika, Psihologija odgoja i obrazovanja, Uvod u metodiku prirodoslovno-matematičkog područja, Andragogija, Socijalna pedagogija, Uvod u metodiku društveno humanističkog područja.*

Izborni kolegiji su sljedeći: *Uvod u medijsku pedagogiju, Obrazovanje za održivi razvoj.* (Studijski program preddiplomskog studija pedagogije u Splitu, dostupno na: <http://www.ffst.unist.hr/studiji/preddiplomski/pedagogija>, pristupljeno: 8. lipnja 2015. godine)

Diplomski studij ostvaruje se kroz sljedeće kolegije: *Metodologija pedagoških istraživanja, Obiteljska pedagogija, Uvod u metodiku radno-tehničkog područja, Komparativna pedagogija, Partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovne ustanove, Pedagoška statistika, Metodologija izrade kurikulumu, Obrazovanje na daljinu, Pedagog u odgojno-obrazovnoj ustanovi, Djelotvorna komunikacija pedagoga, Obrazovne politike.* (Studijski program diplomskog studija pedagogije u Splitu, dostupno na: <http://www.ffst.unist.hr/studiji/pedagogija>, pristupljeno: 8. lipnja 2015.) Izborni kolegiji uključuju *Pedagogiju darovitih i Kreativnost kao pedagoški izazov.*

4.5. Studijski program pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zadru

Preddiplomski studijski program pedagogije temeljen je na suvremenim znanstvenim i stručnim spoznajama iz područja odgoja i obrazovanja, a koncepcija studija temelji se na deduktivno-induktivnom pristupu. Studij se sastoji od obveznih i izbornih kolegija. Obvezni kolegiji obuhvaćaju sadržaje koji čine osnovnu strukturu grana pedagogijske znanosti te za pedagogiju relevantnih grana drugih društveno-humanističkih znanosti. Popis obaveznih kolegija preddiplomskog studija pedagogije uključuje: *Temeljna znanja o odgoju i obrazovanju, Statistika u pedagoškom istraživanju I i II, Opća povijest pedagogije, Uvod u pedagogiju, Nacionalna povijest pedagogije, Uvod u metodologiju istraživanja, Školska pedagogija I i II, Psihologija učenja, Metodologija pedagoškog istraživanja, Pedagoški menadžment, Didaktika I i II, Predškolska pedagogija I i II te Specijalna pedagogija I i II.* Izborni kolegiji uključuju *Opću psihologiju, Suradnju obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova, Filozofiju odgoja, Uvod u razvojnu psihologiju, Cjeloživotno obrazovanje, Socijalno-patološke pojave, Alternativne koncepcije ranog odgoja, Prevenciju ovisnosti, Alternativne škole, Psihologiju adolescencije, Waldorfsku pedagogiju, Medijsku pedagogiju te Obrazovanje i društvo.* (Studijski program preddiplomskog studija pedagogije u Zadru, dostupno na: <http://www.unizd.hr/pedagogija/Studijskiprogram/Preddiplomskistudij/tabid/5951/Default.aspx>, pristupljeno: 8. lipnja 2015.)

Obvezni kolegiji na diplomskom studiju pedagogije jesu sljedeći: *Teorije odgoja i obrazovanja, Andragogija, Edukacijska psihologija, Teorije odgoja i obrazovanja u praksi, Andragogija, Komparativna pedagogija, Obiteljska pedagogija, Metodika rada pedagoga I i II te Povijest pedagoških teorija.* Izborni kolegiji uključuju sljedeća područja: *Domska pedagogija, Informacijsko-komunikacijska tehnologija i učenje, Umijeća nastavnika, Prevencija ovisnosti modernog doba, Pedagogija slobodnog vremena, Pedagoško savjetovanje, Teorije kurikuluma, Muzejska pedagogija, Odgoj i vrijednosti, Obrazovne politike te Odgoj i obrazovanje u kontekstu europskih vrijednosti.* (Studijski program diplomskog studija pedagogije u Zadru, dostupno na: <http://www.unizd.hr/pedagogija/Studijskiprogram/Diplomskistudij/tabid/5952/Default.aspx>, pristupljeno: 8. lipnja 2015.)

Svi navedeni studiji u Republici Hrvatskoj jesu studiji pedagogije odnosno u samom nazivu studija nije naglašena školska pedagogija kao temeljno usmjerenje studija. Analizom studijskog programa može se zaključiti da studenti tijekom petogodišnjeg studija pedagogije stječu temeljna znanja iz područja školske i domske pedagogije, didaktike i školskog savjetodavnog rada što im omogućuje rad u predškolskom ustanovama, osnovnim i srednjim školama te učeničkim domovima. Također stječu znanja i vještine iz područja obiteljskih odnosa i prevencije što im omogućava zapošljavanje u obiteljskim centrima, centrima za suzbijanje ovisnosti i sl. Nadalje, znanja i vještine stečene kroz kolegije statistike i istraživanja omogućavaju studentima pripremu za ulogu istraživača pri ispitivanju i analiziranju obrazovnih potreba. Studenti također stječu znanja iz područja profesionalnog usmjeravanja, cjeloživotnog učenja i odnosa između tržišta rada i obrazovanja što povećava mogućnost za zapošljavanje u zavodima za zapošljavanje i sektorima upravljanja ljudskim potencijalima.

Na zagrebačkom studiju pedagogije nastava se izvodi kroz module. Svaki je modul vezan za određeno područje pedagogije te je podijeljen prema semestrima. Zagrebački studij ima više kolegija vezanih uz socijalnu i specijalnu pedagogiju te ima dva modula odnosno dva semestra posvećenih kolegijima poput *Osnove specijalne pedagogije*, *Obrazovanje darovitih*, *Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama*, *Diferencijalna pedagogija*, *Pedagoška dijagnostika*, *Osnove socijalne pedagogije*, *Pedagoška resocijalizacija*, *Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju* i sl. Riječki studij pedagogije više sadržaja nudi iz područja andragogije i upravljanje ljudskim potencijalima. Odsjek za pedagogiju u Osijeku, Zadru i Splitu također nude kolegije vezane uz specijalnu pedagogiju.

S obzirom da se neki kolegiji izvode kao obvezni, a neki kao izborni predmeti, jasno je vidljivo kojim područjima se pridaju više pozornosti te na koji način je studij usmjeren. Iako je studijskim programom predviđeno stjecanje kompetencija za rad pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja, čini se da je još uvijek fokus na školskom pedagogu te nedostaju kolegiji koji bi proširili znanje i kompetencije pedagoga za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja.

5. ULOGA PEDAGOGA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM SUSTAVU

Sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj sastoji se od predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja, srednjeg obrazovanja, visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja odnosno obrazovanja odraslih (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Shema odgojno-obrazovnog sustava u RH, dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3385>, pristupljeno: 22. svibnja 2015.). Prema Petričeviću (1998), *odgojno-obrazovni sustav* temelji se na koncepciji cjeloživotnog obrazovanja koji je integrativan, mještovit i koji je svojim temeljnim elementima primjeren trenutnim i budućim potrebama države te kompatibilan s odgojno-obrazovnim sustavima drugih država. Dakle, odgojno-obrazovni sustav obuhvaća sve stupnjeve formalnog i neformalnog obrazovanja te sve javne, privatne i crkvene ustanove. Jedni od glavnih elemenata odgojno-obrazovnog sustava su učenici, obrazovni sadržaji, nastavnici, materijalna i financijska sredstva, organizacija i stručni kadar, čiji je cilj ostvarivanje osobnih, obiteljskih i društvenih ciljeva razvoja. U ovom poglavlju govorit će se o ulozi pedagoga u školama, što predstavlja njegovu dominantnu ulogu, te o ulozi pedagoga u ostalim područjima odgojno-obrazovnog sustava odnosno u profesionalnoj orijentaciji, domovima i radu s odraslima.

5.1. Uloga pedagoga u školama

U suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu, koji uslijed globalnih, društvenih i tehnoloških promjena teži stvaranju društava znanja, uloga pedagoga se mijenja i postaje sve važnija. Aktualni odgojno-obrazovni izazovi podrazumijevaju osposobljene pedagoge, a i učitelje s točnim spoznajama o najnovijim tehnološkim, znanstvenim i epistemološkim smjerovima razvoja, kako na njihovom području, tako i unutar odgojno-obrazovnog procesa (UNESCO-ovo svjetsko izvješće, 2007). Stoga, osposobljavanje studenata pedagogije i drugih nastavničkih usmjerenja mora biti šire

od granica discipline kojom se oni bave kako bi se odgojno-obrazovne institucije u budućnosti mogle rekultuirati radi izgradnje jače profesionalne kulture suradnje, povjerenja i zajedničkog učenja među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa (Stoll i Fink, 2000). Jedan od mogućih načina ostvarenja navedenih pretpostavki prepoznaje se u osposobljavanju studenata pedagogije za ulogu kritičko-refleksivnog praktičara, stručnjaka koji svoju praksu kritički analizira primjenom istraživačkih tehnika težeći unapređenju odgojno-obrazovnog procesa i ustanove u kojoj radi.

Pedagogija se najčešće veže uz školstvo koje obuhvaća formalno obrazovanje. Prema Ledić, Staničić i Turk (2013), školskog pedagoga možemo definirati kao najšire profiliranog stručnog suradnika u školi koji se od ostalih profila stručnih suradnika razlikuje djelovanjem na pedagoško-didaktičkom području školskog rada. Djelatnost pedagoga postoji pedesetak godina, dok se njegova uloga mijenjala kroz različita razdoblja. Stručni suradnici u hrvatskom školstvu u početku su uvedeni kao pomoć ravnatelju u ostvarivanju njegove uloge pedagoškog rukovoditelja. (*Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika*, 2001). Do 1980-ih godina pedagozi su smatrani pomoćnicima ravnatelja, posebno u administrativnim aktivnostima (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Potom se uloga pedagoga fokusira na savjetodavni rad s učenicima pri čemu je pedagog stručnjak za pitanje nastave i odgojnog rada te time usko surađuje s nastavnicima. Do danas se zadržala uloga pedagoga kao inovatora i ključnog čimbenika u razvoju pedagoške djelatnosti u školi. Upravo se školskom aspektu pedagogije pridaje najveći značaj tijekom visokoškolskog obrazovanja te se u laičkim, ali i profesionalnim krugovima pod pojmom pedagogije podrazumijeva školska pedagogija.

Rad u odgojno-obrazovnom sustavu predstavlja temeljno područje rada pedagoga. Organizacija pedagoške službe u školi rezultat je razvoja škole i nastojanja da se u njoj održava i unapređuje pedagoški duh rada. Kako bi se pedagoška služba uspješno razvijala potreban je stručni kadar- pedagog odnosno najadekvatnija stručna osoba koja može voditi pedagošku službu u školi (Jurić, 1988). Školski pedagog prvo je uveden u osnovne škole kao „specijalist“ za unapređivanje i inoviranje odgojno-obrazovnog rada u školi (Giron, 1988). Školski pedagog u funkciji inoviranja nastavnog rada ostvaruje suradnju sa učenicima, nastavnicima, ravnateljem škole, roditeljima i drugim stručnim suradnicima (Giron, 1988).

Pedagog predstavlja najširi profil stručnog suradnika s najbogatijim područjem rada unutar školskog stručnog tima. Pedagog sudjeluje u svim fazama odgojno-obrazovnog rada od planiranja i programiranja do evaluacije. Pedagog prati, analizira i predlaže mjere za unapređenje nastave i svih drugih oblika odgojno-obrazovnog rada. S obzirom na didaktičko-metodički aspekt odgojno-obrazovnog rada usmjerenost pedagoga orijentirana je prvenstveno na rad s nastavnicima i stručnim suradnicima u školi. Pedagog također organizira i koordinira stručno usavršavanje nastavnika te organizira uvođenje i prati efikasnost pedagoških inovacija. U realizaciji programa neizbježna je suradnja s raznim institucijama, stručnim i društvenim organizacijama koje mogu doprinijeti razvoju i unapređivanju odgojno-obrazovnog rada u školi (Staničić, 1989). Funkcija školskog pedagoga nedjeljiva je od ostalih funkcija u školi i izvan nje, stoga je odnos prema ostalim subjektima temelj bilo koje aktivnosti pedagoga, a to su prvenstveno učenik, nastavnik, roditelji i ravnatelj (Jurić, 1988).

O kompleksnosti i odgovornosti pedagoške uloge Maleš i sur. (2010;36) kazuju da je *odgovarajuće osposobljen pedagog onaj koji je svjestan konteksta i potreba zajednice u kojoj djeluje, posjeduje znanja o svim sustavima koji participiraju u institucionalnom odgoju i obrazovanju, osposobljen za komunikaciju, sposoban graditi partnerske odnose i unapređivati odnose u zajednici koja uči, sposoban intervenirati, ali i prevenirati, spreman i sposoban evaluirati svoj rad i rad drugih te raditi na vlastitom usavršavanju*. Pedagog kao stručnjak surađuje sa svim drugim sudionicima odgojno-obrazovne djelatnosti/procesa u školi. Prati, istražuje i analizira nastavni rad te predlaže načine i sadržaje za unapređivanje i poboljšavanje nastave i cjelovitoga odgojno-obrazovnog rada u školi. Težište je rada pedagoga na pedagoško-didaktičkom području školskoga i nastavnog rada (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Budući da su danas stručni suradnici pedagozi na čelu s ravnateljem nositelji interne razvojno-pedagoške djelatnosti škole, kao cilj razvojno pedagoške djelatnosti, a samim time i kao uloga pedagoga u odgojno-obrazovnom procesu, ističe se predviđanje, osmišljavanje, poticanje te usmjeravanje razvoja odgojno-obrazovne djelatnosti škole u skladu s potrebama i razvojnim potencijalima djece (Jurić i sur., 2001). Zadaće su stručnih suradnika (pa tako i pedagoga): rad na stvaranju optimalnih uvjeta za cjeloviti razvoj osobnosti djece i učitelja, rješavanje razvojnih problema djece, stvaranje poticajnih odgojnih sredina za

uspješno učenje u školskim i izvanškolskim uvjetima, profesionalni rad i razvoj karijere stručnih djelatnika ustanove, obrazovanje roditelja za odgovorno roditeljstvo, unapređivanje kvalitete programskih, organizacijskih i materijalno-tehničkih uvjeta rada i unapređivanje školskog i odgojno-obrazovnog sustava (Jurić i sur., 2001).

U skladu s potrebama suvremenog društva pedagog se mora ostvarivati kroz ulogu refleksivnog praktičara. Ova često spominjana sintagma zapravo je mnogima još nepoznanica te je vrlo važno nove generacije pedagoga kroz čitav proces školovanja osposobljavati za tu ulogu. Kako bismo osvijestili važnost uloge refleksivnog praktičara za suvremeni odgojno-obrazovni sustav, važno je navesti njegove osnovne značajke te postupke koji mu pomažu u ostvarivanju te uloge

U suvremenom odgojno-obrazovnom procesu koji uslijed globalnih, društvenih i tehnoloških promjena teži stvaranju društava znanja, osposobljavanje budućih pedagoga za ulogu kritičko-refleksivnog praktičara nije samo korisno već i nužno jer odgojno-obrazovni sustav prolazi kroz stalne i ubrzane promjene te se dotad uobičajene zakonitosti velikom brzinom mijenjaju. Zato je glavna zadaća svakog pedagoga biti aktualan te kritički promišljati i procjenjivati svoj rad u svrhu njegovog stalnog poboljšavanja i prilagođavanja potrebama djece. Upravo na taj način omogućuje se stvaranje suvremenih odgojno-obrazovnih zahtjeva te se dijete stavlja u samo središte odgojno-obrazovnog procesa što i jest cilj suvremenog odgojno-obrazovnog procesa.

5.2. Uloga pedagoga u području profesionalne orijentacije

Odabir zanimanja jedna je od najvažnijih životnih odluka koju nerijetko donose učenici upisom u srednju školu. Odabir zanimanja utječe na niz različitih područja kao što su društveni položaj, financijski uvjeti, socijalne interakcije, samoispunjenje i sl. No odabir zanimanja i karijere složena je odluka koja ovisi o osobnim interesima, znanjima i sposobnostima te o socioekonomskom i kulturnom okružju iz kojeg pojedinac potječe (Bogdanović, 2009). S obzirom na složenost odluke o odabiru zanimanja koji utječe na ostale aspekte života, važno je profesionalno savjetovanje i orijentaciju shvatiti kao ozbiljan proces profesionalnog vođenja pojedinca. Krajnji cilj profesionalne orijentacije leži u pronalasku najboljeg rješenja za pojedinca i

zajednicu, što se ne može ostvariti u svakom pojedinom slučaju zbog psihofizičkih osobina pojedinaca. Stoga se ne može očekivati potpuno usklađivanje između prirode posla i sposobnosti kao rezultat profesionalne orijentacije (Jurić, 1988).

Obrazovanje je u izravnoj vezi s radom- obrazujemo se kako bismo stekli kompetencije i kvalifikacije, kako bi kvalifikacije iskoristiti za obavljanje određenih poslova te kako bi unaprijedili svoje djelovanje. Povezanost obrazovanja i rada važna je zbog potrebe poznavanja tržišta rada u vidu analize deficitarnih i suficitarnih zanimanja i ispitivanja profesionalnog obrazovanja pojedinaca. S obzirom da se izravno povezuje s obrazovanjem, rad postaje tema istraživanja pedagogijske znanosti, a iz čega su nastale radna pedagogija i pedagogija profesionalnog obrazovanja. *Radnu pedagogiju* definiramo kao interdisciplinarnu znanstvenu disciplinu koja proučava čovjeka u procesu odgoja i obrazovanja za buduće radno područje i zanimanje, dokvalificiranje, prekvalificiranje, strukovno doškolovanje, specijalizaciju i usavršavanje (Petričević, 1998). *Pedagogija profesionalnog obrazovanja* znanstvena je disciplina pedagogije rada koja istražuje i predviđa promjene u svijetu rada, utjecaje tih promjena na potrebne kvalifikacije pojedinaca za obavljanje rada, ustroj i kurikulum obrazovanja za rad te međusobne interakcije između obrazovne djelatnosti društva i svijeta rada. Pedagogija profesionalnog obrazovanja spada u subdisciplinu jedne od posebnih pedagogija- pedagogije rada, koja ulazi u ergologiju odnosno sustav nauke o radu (Mušanović, 2001). Područje rada i zanimanja čine dvije temeljne odrednice obrazovanja na razini srednjeg i visokog obrazovanja. Petričević (1998) naglašava da svatko tko obavlja poslove profesionalnog savjetovanja i usmjeravanja moraju uzeti u obzir poimanje, podjele, socijalno i motivacijsko značenje i budućnost područja rada i zanimanja. Naime, u uvjetima stalnih i brzih promjena te nestabilnosti koji su povezani s područjima rada i zanimanjima, potrebno je među mladima razvijati ispravan odnos prema stalnim promjenama kao i prema stalnom učenju tijekom radnog i životnog vijeka.

Rad na profesionalnom informiranju zahtjeva poznavanje osnovnih preduvjeta: a) osnovni uvjet profesionalnog informiranja jest dovoljna informiranost pedagoga, što se posebno odnosi na predmet i metode rada u profesionalnoj orijentaciji, b) program profesionalne orijentacije mora biti zasnovan na realnim mogućnostima škole, c) okrenutost pedagoga prema promjenama u području profesionalne orijentacije te d) konkretno poznavanje učenika kome je i namijenjena (Jurić, 1988).

Dakle, jedan dio posla pedagoga u osnovnim školama pripada profesionalnoj orijentaciji učenika. Velik broj osnovnih škola u Rijeci surađuje sa Hrvatskim zavodom za zapošljavanje koji pruža usluge profesionalnog usmjeravanja učenicima završnih razreda osnovne škole, koje uključuje profesionalno informiranje i savjetovanje. Profesionalnim informiranjem se učenicima i njihovim roditeljima pružaju informacije relevantne za donošenje odluka o nastavku školovanja (što u Rijeci provodi stručni suradnik pedagog), dok profesionalno savjetovanje uvažava i pokušava pomiriti individualne mogućnosti i potrebe učenika s mogućnostima obrazovanja i potrebama tržišta rada u pojedinoj regiji (Hrvatski zavod za zapošljavanje, dostupno na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=10182>, pristupljeno, 26. travnja 2015.) Najznačajniji je neposredni kontakt tima stručnjaka u zavodima za zapošljavanje s učenicima koji se nisu uspjeli opredijeliti za zanimanje te s učenicima ometenog vida, sluha i oštećene motorike. Pedagog mora naučiti prepoznati učenike kojima je profesionalna orijentacija najpotrebnija (Jurić, 1988). Stručni suradnik pedagog za rad u području profesionalne orijentacije prvenstveno bi trebao vrlo dobro poznavati tržište rada kako bi što uspješnije sudjelovao u procesu usklađivanja potreba škola sa potrebama sve zahtjevnijeg tržišta rada.

5.3. Uloga pedagoga u domovima

U srednjoškolskim učeničkim domovima djelatnost odgoja jedna je od glavnih zadaća odgajatelja koji utječu na mlade i pomažu im na putu sazrijevanja. Učenički domovi su srednjoškolske ustanove koje nude cjelovitu skrb i danonoćni boravak učenicima koji srednju školu pohađaju izvan mjesta boravka i roditeljskog doma. Integralni su dio podsustava srednjih škola s kojima su funkcionalno povezani u radu na ostvarivanju zadaća odgoja i obrazovanja (Narodne novine, 2008/50, u: Ćuk 2012). Domski odgoj jedan je od oblika odgoja koji konkretno i svakodnevno u praksi postaje škola života i rada u kojoj se može djelovati na odgoj za vrijednosti (Hentig, 2007, u: Ćuk, 2012).

Socijalna funkcija učeničkog doma određena je društvenim uvjetovanostima nastanka, razvoja i uloge doma u cjelokupnom sustavu odgoja i obrazovanja. U svakodnevnom odgojnom radu nužno je poznavati socijalni sastav učenika, stanje

njihovih obitelji i druga obilježja koja nam pomažu pravilnom postavljanju i vođenju socijalne, psihološke i pedagoške funkcije rada odgajatelja i ostalog osoblja u domu. Psihološka funkcija temelji se na stvaranju povoljne domske klime/ozračja u kojoj će učenici moći sudjelovati, zadovoljiti svoje potrebe i razvijati vlastitu osobnost. Mladež u domu u ponajprije traži sigurnost, povjerenje, zadovoljstvo i informaciju, što se postiže uzajamnim radom učenika i odgajatelja. Psihološku funkciju čine: opća klima i stil rada u domu, normativni odnosi, način rukovođenja, održavanje kućnog reda, kakvoća komunikacije među učenicima te između učenika i odgajatelja. Osobni primjer odgajatelja ima presudni značaj u stvaranju ozračja povjerenja. Da bi se postiglo pozitivno ozračje u životu učeničkog doma, potrebno je odrediti pravila ponašanja (Savagnone, Briguglia, 2009; 76, u: Ćuk, 2012). Bez pravila o ponašanju i o životu, koja se dan za danom poštuju i u malim stvarima, karakter se ne oblikuje i osoba nije pripremljena za suočavanje s kušnjama kojih će zacijelo biti u budućnosti. Pravila bi trebala biti jasna i specifična, prihvatljiva (prihvaćena i donesena zajednički u dogovoru s učenicima što kod učenika stvara osjećaja pripadnosti), uzročno-posljedična, fleksibilna i promjenljiva. Pedagoška funkcija domskog života temelji se na ostvarivanju ciljeva i zadaća odgoja i obrazovanja. Pedagoškom se funkcijom nastoji zadovoljiti razvojne potrebe odgajnika, stvoriti klimu rada (Klapan, 1994, u: Ćuk, 2012), suradnje i poštovanja, potaknuti dvosmjernu komunikaciju, razviti potrebu za učenjem, sustavnim radom, vježbanjem i usvajanjem novih spoznaja. Težište pedagoške zadaće učeničkog doma jest na odgoju učenika; ona redovno potiče postizanje optimalnih mogućnosti svakog učenika.

Internatska ili domska pedagogija kompleksna je pedagoška disciplina koja se bavi proučavanjem domskog odgoja, a obuhvaća dob djetinjstva i mladosti te se nadovezuje na školsku, obiteljsku, medijsku i pedagogiju slobodnog vremena. Domski odgoj ostvaruje se u dječjim, učeničkim i studentskim domovima, domovima za odrasle, odgojno-popravnim i specijalnim domovima. Ovisno o vrsti domova, u njima djeluje različit broj stručnih suradnika. Jedan od najvažnih djelatnika svakog doma jest odgajatelj koji obavlja odgojno-obrazovni rad, čiju funkciju često obavlja pedagog. Što se kompetencija odgajatelja tiče, Ćuk (2012) ističe važnost osobnih i moralnih kvaliteta odgajatelja. Potrebno je poznavati metode odgojnog rada što dovodi do uspješnog programiranja i planiranja, praćenja i vrednovanja odgojnih rezultata. Shodno pretpostavci da je komunikacija između učenika i odgajatelja

najvažnija u procesu odgajanja, odgajatelj mora uspostaviti dobru komunikaciju s učenicima s ciljem izgradnje dobrog odnosa utječući na emocionalni život i ponašanje učenika. Autorica Ćuk (2012) navodi rezultate istraživanja o mišljenju učenika o odgojnom radu odgajatelja. Rezultati pokazuju da učenici najviše cijene brigu, iskrenost, razumijevanje, poštovanje i dobrotu, dok ih najviše smeta kontrola i strogost, radoznalost ili ljutnja. Također učenici cijene ako im je odgajatelj uvijek na raspolaganju te ako imaju povjerenja u njih.

5.4. Uloga pedagoga u radu s odraslima

U kontekstu cjeloživotnog učenja koje predstavlja temelj za razvoj konkurentnog gospodarstva i proširivanje mogućnosti za zaposlenje, posebna pozornost posvećena je obrazovanju odraslih gdje ključnu ulogu imaju andragoški djelatnici. Lenzen (1999; 92) navodi da obrazovanje odraslih odnosno institucionalizirano obrazovanje sadrži brojne elemente koji su identični školskoj pedagogiji. Poučavanje, oblikovanje i pronalaženje nastavne ponude, organizacija ustanova za profesionalno usavršavanje, provedba i evaluacija obrazovnih programa djelatnosti su koje se preklapaju sa zanimanjem andragoga i socijalnog pedagoga. Andragog posjeduje pedagoške kompetencije koji mu omogućavaju analiziranje životnih situacija osoba koje se raspituju za ponudu (sposobnost utvrđivanja pretpostavki za učenje kod odraslih, dostatno znanje o nužnim mjerama za kvalifikaciju i profesionalno usavršavanje odraslih iz različitih životnih i profesionalnih sredina, didaktička osposobljenost, poznavanje nastavne tehnologije, planiranja itd) dok se stručne kvalifikacije odnose na vrlo dobro poznavanje struke na koju se odnosi program obrazovanja odraslih.

Žiljak (2011) predstavlja četiri istraživanja koji se bave problemima andragoške profesije. *ALPINE- Profesionalci koji se bave obrazovanjem odraslih u Europi* jedno je od četiri istraživanja čiji je cilj bio prikupljanje informacija na europskoj razini o djelatnicima koji se bave područjem obrazovanja odraslih. Rezultati ukazuju da ne postoji jasan standard što se tiče kompetencija potrebnih za rad u obrazovanju odraslih stoga je Europska komisija naručila studiju čiji je cilj bio razviti općenit skup ključnih kompetencija. Kompetencije su svrstane u dvije kategorije- generičke i specifične kompetencije. *Generičke kompetencije* nužne su za izvršavanje svih

aktivnosti unutar sektora obrazovanja odraslih (Research voor Beleid, 2010, u: Žiljak, 2011;36)., a to su:

- a) personalna kompetencija: sposobnost refleksije vlastite prakse i osobnog razvoja te sposobnost cjeloživotnog učenja;
- b) interpersonalna kompetencija: sposobnost komuniciranja i suradnje s polaznicima, kolegama i dionicima;
- c) profesionalna kompetencija: sposobnost preuzimanja odgovornosti
- d) kompetencija korištenja teorijskog i praktičnog znanja na vlastitom području djelovanja;
- e) didaktička kompetencija: sposobnost primjene različitih metoda, stilova i tehnika u radu s odraslima;
- f) motivacijska kompetencija: sposobnost osnaživanja odraslih polaznika kako bi se mogli razvijati u smjeru autonomnog cjeloživotnog učenja;
- g) kompetencija uspješnog snalaženja unutar heterogenih i raznolikih skupina; sposobnost nošenja s grupnom dinamikom i heterogenosti prethodnih iskustava, obrazovnih potreba i motivacija odraslih polaznika.

Specifične kompetencije potrebne su za obavljanje specifičnih aktivnosti i izravno su povezane s procesom učenja i poučavanja (Research voor Beleid, 2010, u: Žiljak, 2011;37):

- a) kompetencija procjene prethodnog iskustva, motivacije, zahtjeva, potreba i želja polaznika;
- b) kompetencija osmišljavanja procesa učenja;
- c) kompetencija olakšavanja procesa učenja i motiviranja polaznika;
- d) kompetencija kontinuiranog nadzora i evaluacije procesa učenja s ciljem njegovog poboljšanja;
- e) kompetencija savjetovanja oko karijere, života, daljnjeg razvoja i stručne pomoći po potrebi;
- h) kompetencija osmišljavanja i kreiranja programa.

Nadalje, istražile su se i kompetencije koje nisu u izravnoj vezi s procesom učenja i poučavanja (Research voor Beleid, 2010, u: Žiljak, 2011;37):

- a) kompetencija upravljanja financijskim resursima i procjena društvene i ekonomske koristi pruženih usluga;
- b) kompetencija upravljanja ljudskim resursima u ustanovi za obrazovanje odraslih
- c) kompetencija upravljanja i vođenja cijele ustanove za obrazovanje odraslih te upravljanje kvalitetom pružene usluge;
- d) kompetencije vezana uz marketing i odnose s javnošću te sposobnost promoviranja ustanove;
- e) kompetencija bavljenja administracijom i prenošenja informacija polaznicima i nastavnicima;
- f) kompetencija stvaranja okruženja za učenje opremljenog informatičkom tehnologijom te davanja podrške nastavnicima i polaznicima u njezinom korištenju.

U Hrvatskoj nikad nije postojao, a još uvijek ne postoji izgrađen sustav obrazovanja edukatora za rad s odraslima (Klapan, 2004). Klapan navodi da se različiti profili edukatora uključuju u proces obrazovanja odraslih, a možemo ih podijeliti u tri skupine. Prvu skupinu čine prosvjetni radnici koji volonterski rade kao organizatori obrazovanja, voditelji diskusijskih grupa u centrima za obrazovanje odraslih, rukovoditelji odbora za obrazovanje odraslih u društvenim organizacijama, prosvjetnim društvima i udruženjima, kulturnim institucijama, narodnim bibliotekama i čitaonicama odnosno svi oni koji su volonterski uključeni u neke oblike obrazovanja odraslih. U drugu skupinu možemo ubrojiti sve one koji se pored redovnih poslova uključuju u rad na obrazovanju odraslih, a to su suradnici u pučkim otvorenim učilištima, u narodnim bibliotekama i čitaonicama, muzejima, centrima za obrazovanje odraslih u privrednim i društvenim organizacijama, u sredstvima javnog komuniciranja i sl. Navedeni profil suradnika ne ograničava se samo na prosvjetne djelatnike, već u te kadrove ulaze i stručnjaci različitih struka i zanimanja. Treću skupinu kadrova za rad s odraslima čine kadrovi koji rade na osmišljavanju i koncipiranju obrazovanja odraslih, koji profesionalno rukovode aktivnostima obrazovanja odraslih, koji rade na ispitivanju potreba, uvjeta i mogućnosti za obrazovanje odraslih, koji rade na istraživanju i razvoju andragoške teorije i prakse. Treću skupinu čine istraživači i profesori sa sveučilišta koji predstavljaju temelj za profesionalizaciju profila andragoških kadrova (Klapan, 2004).

5.5. Uloga pedagoga u jedinicama lokalne i regionalne samouprave

Ustavom Republike Hrvatske propisano je da je u Republici Hrvatskoj državna vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu, a ograničena je Ustavom zajamčenim pravom građanima na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu. Jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi, a jedinice područne (regionalne) samouprave su županije. Prema čl. 18. i 19. *Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* (NN, br. 33/01, 129/05, 109/07, 125/08 i 36/09) općina, grad i županija samostalne su o odlučivanju u poslovima iz svog samoupravnog djelokruga u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i ovim Zakonom. Općine i gradovi u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koje nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslovima koji se, između ostaloga, odnose na brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu i zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje.

Sekcija gradskih ustanova i nevladinih organizacija obuhvaća širok intervencijski spektar djelovanja u lokalnoj zajednici. Intervencije koje se provode u lokalnoj zajednici reflektiraju potrebe ciljanog stanovništva i najčešće su usmjereni na obitelj, škole i pojedince. Lokalna samouprava može surađivati sa različitim dionicima u lokalnoj zajednici te može stvoriti mrežu aktivnosti koje doprinose razvoju zdrave lokalne zajednice. Lokalne samouprave mogu surađivati sa gradskim ustanovama, nevladinim organizacijama i udrugama te na taj način omogućavati planiranje aktivnosti i razvijanje strategija namijenjenim djeci i mladima. (HUSP- Hrvatska udruga socijalnih pedagoga, dostupno na: <http://husp.hr/index.php?/cro/Strucne-sekcije/Sekcija-socijalnih-pedagoga-zaposlenih-u-lokalnoj-i-drzavnoj-upravi-i-nevladinom-sektoru>, pristupljeno 29. svibnja 2015.)

6. ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA

Po brojnosti pedagoga ima više nego što je potrebno da bi se zadovoljile potrebe za kadrovima na tržištu rada u Hrvatskoj (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Ako uzmemo u obzir preveliki broj diplomiranih pedagoga koji ne odgovaraju potrebama tržišta rada, kao i dinamiku i konkurenciju današnjeg poslovnog okruženja, možemo govoriti o potrebi za djelovanjem pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava, odnosno o potrebi za obogaćivanjem kompetencija za rad izvan odgojno-obrazovnog sustava koja se vrlo često zanemaruje iako je pedagog najšire profiliran stručnjak s vrlo šarolikim i opširnim popisom aktivnosti, mogućnosti i poslova. Fakultetsko obrazovanje razvija opći profil pedagoga, a dubina poznavanja određenog problema stvar je njihova daljnjeg obrazovanja i usavršavanja na radnome mjestu (Jurić, 2004). Shodno tome, pretpostavka jest da se znanja i kompetencije stečene na studiju pedagogije u Hrvatskoj mogu implementirati i dalje razvijati u radu na različitim radnim mjestima izvan odgojno-obrazovnog sustava. Ipak bi bilo nerealno očekivati da studij pripremi pojedinca u potpunosti za polje tako široko i opsežno kao što je pedagogija. Nedvojbeno je pedagog od velike važnosti u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama, no potencijalna uloga pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava može se ostvariti u području socijalne skrbi, upravljanja ljudskim potencijalima te u sustavu probacije.

6.1. Uloga pedagoga u području socijalne skrbi

Jedna od potencijalnih uloga pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava jest djelovanje u centrima nadležnima za socijalnu skrb. Socijalnu skrb možemo definirati kao djelatnost kroz koju se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženom stanovništvu, starim i nemoćnim osobama koje same ili uz pomoć obitelji ne mogu zadovoljiti te potrebe, a gdje je posebna

pozornost posvećena obiteljima s djecom i drugim osobama koje ne mogu brinuti o sebi (Koren Mrazović, 1999; 239)

U centrima za socijalnu skrb surađuje različit broj stručnih suradnika. Prema članku 208. *Zakona o socijalnoj skrbi* (2013) stručne poslove u centru obavljaju socijalni radnik, pravnik, socijalni pedagog, psiholog i edukacijski rehabilitator, no iznimno obavljaju i drugi stručni suradnici odgovarajućeg obrazovanja i akademskog zvanja ovisno o djelatnosti centra za socijalnu skrb. Koller-Trbović (1999) navodi da su u centru za socijalnu skrb, u školi, na sudu, u bolnici, u policiji itd., mogućnosti socijalnog pedagoga u odnosima s korisnicima gotovo identične ostalim stručnjacima, koriste se minimalno, više su orijentirane na osobno opredjeljenje i stav nego na sistematsko usmjeravanje te vode prema „kancelarijskom“ komuniciranju i rješavanju problema.

Svim navedenim djelatnostima zajedničko je pomaganje odnosno savjetovanje. Zanimanja pedagoga, socijalnog pedagoga, psihologa i socijalnog radnika spadaju u pomagačke struke. Pomagačkim strukama možemo smatrati one primijenjene discipline čiji je primarni cilj briga za čovjeka (Huić, Ricijaš, Branica, 2010;196). Ajduković i Ajduković (1996, u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010) navode medicinu, psihologiju, pedagogiju, socijalnu pedagogiju i socijalni rad kao pomažuće profesije. No Lenzen (1999) navodi da socijalna pedagogija ni u kom slučaju nije jasno ocrtano područje poput medicine ili pravnih znanosti jer se potreba za tuđom pomoći ipak ne javlja po planu niti ju je moguće predvidjeti. Dakle, mnogo je lakše i jednostavnije definirati područje rada liječnika opće prakse, odgajatelja u vrtiću ili pak pravnika, dok je pomaganje nemoguće predvidjeti odnosno nemoguće je pritom slijediti unaprijed utvrđeni plan ili staviti pomaganje unutar određenih okvira djelovanja. Socijalna zanimanja poput ovih zahtjevaju visoku razinu fleksibilnosti te prvenstveno osposobljenost za vođenje savjetodavnih razgovora i pisanje izvještaja.

Razlika je između socijalnih pedagoga i socijalnih radnika, osim u načinu obrazovanja kroz različite studije, u tome što je socijalna pedagogija pedagoški usmjerena djelatnost dok se socijalni radnici prvenstveno usmjeravaju na pomaganje djelujući na svim rubnim i problematičnim društvenim skupinama (Lenzen, 1999). Područja rada socijalnog pedagoga u sustavu socijalne skrbi su a) savjetovanišni rad, b) pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća u odgoju djece, pomoć pojedincu i

obitelji u svezi uključivanja u svakodnevni život nakon povratka iz odgojne ustanove ili nakon povratka u obitelj po završetku postupka odvikavanja, c) skrb izvan vlastite obitelji (domovi, udomiteljske obitelji i sl.). Uloga pedagoga jest također dijagnostička i usmjerena na provođenje odgojnih mjera i nadzora u domovima za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, u domovima za nezbrinutu djecu i sl. dok se socijalni pedagog bavi izvršavanjem odgojnih mjera, a uloga socijalnog radnika jest izvršavanje poslova vezane uz sudske postupke poput izrade socijalne anamneze, odlaska na pripremna ročišta, materijalna davanja prema potrebi slučaja itd. (Koren Mrazović, 1999). Potrebno je napomenuti kako su centri za socijalnu skrb ponajviše usmjereni na rješavanje nastalih i postojećih problema dok su obiteljski centri ponajviše fokusirani na prevenciju.

Kompetencije koje se smatraju bitne za rad socijalnog pedagoga su pravne, medicinske, ekonomske i, prema Lenzen (1999) najbitnije, pedagoške kompetencije. Pravne kompetencije očituju se u poznavanje svih relevantnih pravnih odredbi kako bi se što uspješnije mogle primjenjivati u korist štićenika, dok su ekonomske kompetencije bitne jer omogućavaju da i u neuobičajenim okolnostima pribave potrebna financijska sredstva za štićenike. Medicinska kompetencija bitna je zbog pravovremenog identificiranja zapuštanja ili ugrožavanja vlastitog zdravlja i izgleda. Pedagoška kompetencija očituje se u spremnosti i osposobljenosti za odgajanje, poučavanje, poticanje, savjetovanje, praćenje, planiranje, koordinaciju, mirenje, rukovođenje, upravljanje, evaluaciju i inovacije.

Glavna karakteristika pomagačke struke je savjetodavni rad, ili prema Huić, Ricijaš i Branica (2010;196) psihosocijalni rad koji se definira kao *proces psihičkog i socijalnog osnaživanja svakog pojedinca (djeteta ili odrasle osobe), njegove obitelji i socijalnog okruženja, kako bi u sebi i svojoj neposrednoj okolini pronašao ili stekao snage i načine za uspješno suočavanje sa stresom i prevladavanje krize, postupnu izgradnju normalnog, psihički zdravog i punovrijednog načina života, bez štetnih posljedica za druge* (Ajduković, 1995., u: Huić, Ricijaš, Branica, 2010; 196). Može se zaključiti kako je uloga pedagoga, kao odgajatelja ili člana tima u centru koji se bavi djecom i mladeži i obiteljima djece s poremećajima u ponašanju, u sustavu socijalne skrbi od iznimne važnosti, no različiti autori slažu se s potrebom informiranja javnosti kroz medije o poslovima pedagoga kao i aktivnim sudjelovanjem na stručnim

skupovima svoje i drugih profesija (Koren Mrazović, 1999; Ledić, Staničić, Turk, 2013).

Kvalitetna socijalna podrška potrebna je tijekom cijelog života, a posebno je važna za pravilan psihosocijalni razvoj djece. Djeca koja su izdvojena iz primarne obitelji najčešće su živjela u socijalno izoliranim obiteljima s uskom socijalnom mrežom. Socijalna podrška kao posrednik u odnosu između životnih promjena i prilagodbe, značajna za razvoj samopoštovanja te mogući zaštitni faktor, posebno je važna za djecu koja žive u dječjim domovima i udomiteljskom obiteljima.

Pojam socijalne podrške podrazumijeva širok spektar «usluga» - ljubav, pažnja, potvrđivanje, poticaj, savjeti, pomoć, osjećaj sigurnosti, druženje i sl. Djeca koja su navedeno doživjela u okviru vlastite obitelji i najbližeg okruženja svakako bolje funkcioniraju i pravilnije se razvijaju, ostvaruju bolje školske rezultate, otvorenija su u interakciji s vršnjacima, sretnija i zadovoljnija nego djeca koja imaju sasvim različita iskustva, kao što je slučaj s onom koja su zbog ugrožavajućih uvjeta života izdvojena iz svoje primarne obitelji i smještena u dom za djecu ili udomiteljske obitelji.

Pravilan psihosocijalni razvoj djece koja su zbog narušenih obiteljskih odnosa, zlostavljanja i/ili zanemarivanja u obitelji, alkoholizma i psihičkih bolesti roditelja izdvojena iz primarne obitelji, te smještena u dom za djecu ili udomiteljsku obitelj, u najvećem broju slučajeva je ugrožen. Djeca koja se izdvajaju iz obitelji najčešće su živjela u socijalno izoliranim obiteljima, s užom socijalnom mrežom (Thompson, 1995.), te nisu imala zadovoljavajuće kontakte s osobama iz svoje okoline, npr. sa susjedima i vršnjacima. Koliko god opravdana bila odluka centra za socijalnu skrb o izdvajanju djeteta iz obitelji, ona dovodi do novih teškoća za dijete – separacije od roditelja i prilagodbe na novu sredinu. Ono se odvajanja od osoba uz koje je do tada odrastalo i za koje je jedino znalo i osjećalo da im «pripada». Kako socijalna podrška posreduje u odnosu između životnih promjena i prilagodbe (Cohen i Wills, 1985., Sandler, 1980., prema Živčić-Bećirević, 1995./96.), za djecu koja su izdvojena iz obitelji iznimno je važno da imaju dovoljno socijalne podrške u svom novom okruženju.

6.2. Uloga pedagoga u sektoru ljudskih potencijala

Ljudi su uvijek bili ključni segment organizacije. No u današnjem svijetu gdje se znanje cijeni više nego ikad, uspjeh organizacije uvelike ovisi o znanju, vještinama i sposobnostima svojih zaposlenika osobito zato jer oni sačinjavaju jezgru kompetencija koja razlikuje organizaciju od njezinih konkurenata. Posljedično tome, upravljanje ljudskim resursima postaje danas sve značajnije, ali i zahtjevnije za menadžment ljudskih resursa čiji je zadatak poticanje adekvatne motivacije i vodstva, zapošljavanje i zadržavanje valjanog osoblja, nagrađivanje i pošteno ponašanje prema zaposlenicima te stvaranje klime koja podržava ljude i donosi dobrobit organizaciji (Bartolić, Kovačević, 2011).

Svaka organizacijska struktura ima određenu strategiju kojom odlučuje kako će se prezentirati te kako će konkurirati na tržištu. Primjena strategije je način na koji se izvršava strateški plan kroz djelatnosti članova te organizacijske strukture odnosno zaposlenika. Način na koji je izvršen posao, ovisi o samom zaposleniku, odnosno njegovoj razini kompetencija za obavljanje tih poslova. Velik učinak na formiranje poslova i nužnih znanja i vještina, ima individualno oblikovanje posla kod poslovnog subjekta, zatim međusobno povezan način obavljanja poslova unutar organizacijske strukture, te posebno način na koji poslovni subjekt konkurrira na tržištu (Bartolić, Kovačević, 2011).

U modernom poslovnom okruženju, prioritet je smanjiti troškove povećanjem učinkovitosti i postati fleksibilniji uvođenjem inovacija u svoje proizvodne procese. Odabir i provođenje poslovne strategije zadaća je povjerena zaposlenicima, a stupanj odgovornosti za provođenje je različit obzirom na hijerarhijski stupanj radnog mjesta u organizacijskoj strukturi (Bartolić, Kovačević, 2011).

Kako bi se ljudski kapital razvijao i pratio brze promjene, nemoguće je izbjeći proces cjeloživotnog obrazovanja. Ljudi se moraju konstantno educirati čime poslovni svijet dobiva poveznicu sa sustavom odgoja i obrazovanja, odnosno s pedagogijom. S obzirom na sveučilišno obrazovanje pedagoga, pretpostavka jest da pedagog predstavlja ključnu ulogu u kvalitetnom vođenju sektora ljudskih potencijala koji uključuju aktivnosti organiziranja i planiranja razvoja i obrazovanja zaposlenika u cilju poboljšanja rada određene tvrtke ili ustanove. Pretpostavka se temelji na činjenici da je bitna karakteristika organizacijskih jedinica za upravljanje ljudskim potencijalima

multidisciplinarnost te da obrazovanje predstavlja pedagošku kategoriju (Pajnić, 2013). Zadatak odjela za razvoj ljudskih potencijala sastoji se od profesionalnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenika u skladu s potrebama organizacije kako bi ona bila što učinkovitija i konkurentnija na tržištu rada. Trošt (2010) ukazuje na povezanost andragogije i radne pedagogije s procesom razvoja ljudskih potencijala.

Potrebno je prikazati kompetencije menadžera ljudskih resursa kako bi se one mogle usporediti s već analiziranim kompetencijama pedagoga. Menadžer ljudskih resursa mora biti sposoban 1) identificirati slobodna radna mjesta za buduće zaposlenike, intervjuirati i odabrati kandidate te sudjelovati u procesu zapošljavanja, 2) prepoznati ljudske potencijale te na temelju njih osigurati međusobno usklađenje zaposlenika, 3) informirati sadašnje i buduće zaposlenike o vrsti posla, poslovnoj politici, uvjetima rada, plaćama i mogućnostima promocije, 4) savjetovati voditelje organizacijske politike o pravilima jednakosti u zaposlenju, spolnom uznemiravanju te u skladu s time predlagati nužne promjene, 5) planirati uvođenje novih zaposlenika usmjeravajući njihove pozitivne osobine prema svrsi organizacije, 6) služiti kao poveznica između voditelja zaposlenika i zapošljavanja kroz postavljanje pitanja, interpretacije, pisanjem ugovora te kao pomoć pri rješavanju problema, 7) analizirati potrebe zaposlenika kako bi se edukacijama pospješio zaposlenikov profesionalnih razvoj, 8) analizirati uzroke osobnih problema zaposlenika te ih savjetovati u području i organizaciji osobnog razvoja, 9) planirati, organizirati, usmjeravati, kontrolirati i koordinirati zaposlenike, vršiti poslovne edukacije i raditi na usklađivanju aktivnosti organizacije, 10) pomagati u interpretaciji ugovora o radu, pripremati proračun za zaposlenike i njihove poslovne potrebe, pripremati i brinuti o budžetu namijenjenom za zaposlenike, 11) razvijati, provoditi i vrednovati ispitivanje kandidata, 12) predviđati evaluaciju, klasifikaciju i razinu radnih zadataka i poziciju poslova, 13) proučavati propise i kolektivne ugovore radi usklađivanja s industrijskim trendovima, 14) razvijati i upravljati specijalnim projektima u području jednakosti plaća, programa štednje i nagrađivanja zaposlenika (Vujić, 2005, u: Trošt, 2010).

Ako se navedene kompetencije menadžera ljudskih potencijala usporede s kompetencijama pedagoga koje se stječu nakon završetka studija, a koje su opisane u poglavlju 3., mogu se primijetiti povezanost između dva zanimanja. Trošt (2010) dolazi do zaključka da je pedagog djelomično osposobljen za rad u ljudskim resursima, a ta djelomična osposobljenost može se povećati daljnjim obrazovanjem i

usavršavanjem, odnosno specijalizacijom na području ljudskih potencijala. Prema Kinneyu (1999, u: Trošt, 2010), pedagog u svom daljnjem usavršavanju treba posebnu pažnju posvetiti sljedećim točkama kako bi postao kompetentan u području razvoja ljudskih resursa: a) adekvatno sudjelovanje u svakom koraku procesa upravljanja ljudskim resursima, b) objašnjavanje ponašanja odraslih, c) poticanje efikasne razmjene znanja u organizaciji, d) kreiranje sredstava za efikasno timsko učenje, e) artikulacija povezivanja zaposlenih putem suvremene tehnologije, f) ispitivanje mogućnosti i načina korištenja programa za obrazovanje i učenje odraslih, g) predlaganje alternativnih rješenja za integraciju rada i učenja, h) generiranje programa za obučavanje i poboljšanje performansi zaposlenih, i) dizajniranje metoda i tehnika za mjerenje efikasnosti učenja, j) kreiranje modela razmjene znanja zasnovanih na mrežama kroz koje zaposleni uobičajeno komuniciraju.

Godine 2013. provedeno je empirijsko istraživanje s ciljem utvrđivanja mogućnosti zapošljavanja pedagoga na poslovima upravljanja ljudskim potencijalima u srednjim i velikim poduzećima na području Grada Rijeke odnosno utvrditi realno stanje zapošljavanja pedagoga kao i procjenu kompetencija uprave poduzeća o tome koliko pojedine kompetencije mogu pridonijeti razvoju poduzeća i zaposlenika (Pajnić, 2013). U istraživanju koje se odvijalo elektronskim načinom putem anketnog uputnika sudjelovao je ukupno 21 ispitanik odnosno član uprave poslodavaca. Čak 52,4% ispitanika izjavilo je da u svom poduzeću ne bi zaposlilo pedagoga jer u poduzeću ne postoji potreba za tim profilom zaposlenika. Samo jedan ispitanik smatra da bi zbog znanja i vještina koje posjeduje zaposlio pedagoga, dok ostalih 9 ispitanika ne može procijeniti zapošljivost pedagoga jer ne zna kojim znanjima i vještinama bi mogao pridonijeti poduzeću. Nadalje, zanimljivo je istaknuti rezultate istraživanja vezanih uz ekipiranost odjela za ljudske potencijale. Od ukupnog broja ispitanika koji su odgovorili da u poduzećima postoje odjeli za ljudske resurse 35,7% (5 ispitanika) odgovorilo je kako je u odjelu zaposlen ekonomist. 28,6% (4 ispitanika) odgovorilo je kako je u odjelu zaposlen pravnik, dok je u 21,4% (troje ispitanika) odjela zaposlen psiholog. Samo u jednom odjelu zaposlen je pedagog te je u samo jednom odjelu zaposlen socijalni radnik. Također, s obzirom da tvrtke spadaju u uslužne, industrijske djelatnosti i trgovinu, analiza podataka pokazuje da se s obzirom na osnovnu djelatnost poduzeća odgovori ispitanika statistički značajno ne razlikuju. Istraživanje je također nastojalo ispitati koliko poduzeća smatraju da kompetencije

pedagoga mogu pridonijeti razvoju zaposlenika i cjelokupnog poduzeća. Stavovi su ispitani također putem ankete u kojem je bilo ponuđeno 17 kompetencija. Rezultati su pokazali da većina ispitanika procjenjuje kako kompetencije pedagoga mogu djelomično ili u potpunosti pridonijeti razvoju poduzeća i zaposlenika, posebno kompetencije Pripreme i organiziranja obrazovnih aktivnosti zaposlenika i Nadzora provođenja obrazovnog procesa. Gotovo polovina ispitanika nije moglo procijeniti u kojoj mjeri sljedeće kompetencije pridonose razvoju poduzeća: Prepoznavanje promjena u svijetu rada i njihovog utjecaja na obrazovanje zaposlenika, procjene prethodnog iskustva, motivacije, zahtjeva, potreba i želja zaposlenika, snalaženje unutar heterogenih i raznolikih skupina zaposlenika te širenja znanja i inovacija u poduzeću. (Pajnić, 2013)

Prema Pajnić (2013), studij pedagogije snažno potiče stav da je funkcija pedagoga nedjeljiva od ostalih funkcija u organizaciji ili izvan nje te se u odnosu pedagoga i ostalih subjekata, pedagog mora koristiti stručnom i profesionalnom snagom i osobinama kako bi neprekidno analizirao svoje postupke i postupke drugih subjekata usmjeravajući ih prema jedinstvenome cilju. U poslovnom okruženju, pedagog je osposobljen provoditi oblike cjeloživotnog obrazovanja o čijoj je važnosti i načinima provedbe bio podučavan tijekom studija. Iako je, što se pedagoga tiče, fokus na djelovanju u školskom okruženju, analiza studijskog programa pedagogije upućuje na mogućnost implementiranja znanja i vještina pedagoga u aktivnostima odjela za razvoj ljudskih resursa.

6.3. Uloga pedagoga u sustavu probacije

Probacija, kao sinonim za pojačanu brigu i nadzor, predstavlja oblik izvaninstitucionalnog odgoja i preodgoja te je posebno usmjeren prema maloljetnim počinocima krivičnih djela. Riječ probacija dolazi od engleske riječi *probation* što u doslovnom prijevodu znači *stavljati na kušnju* ili *iskušavati*, no u našem se govornom području češće koristi termin *pojačan nadzor*. Probacija se najčešće definira kao način postupanja (odgoj ili preodgoj) s maloljetnim delikventom u njegovoj prirodnoj sredini odnosno izvan posebnih odgojnih institucija (Uzelac, 1990). Probacija se vrši nad delikventima čija je krivica utvrđena, što znači da krivično djelo mora biti počinjeno. Nadalje, probacija realizira princip individualizacije odnosno primjerenost

osobinama ličnosti i životnoj situaciji pojedinca čemu teži suvremena kaznena politika prema maloljetnim delikventima. Bitno je napomenuti da se pojačani nadzor primjenjuje samo prema maloljetnim osobama, s izuzetkom prema mlađem punoljetniku te tijekom i trajanje sankcije ovise od stupnja realizacije postavljenih ciljeva i izvršavanja obveza. Zaključno, može se reći da je probacija jedan oblik prevencije primjene institucionalne odgojne mjere pružajući „novu šansu“. Probacija ima značajnu ulogu u sistemu društvenog reagiranja na maloljetničku delikvenciju, odnosno razbijanju predrasuda s obzirom da se radi o odgoju u zajednici, također ima značajnu ulogu u djelatnostima socijalne zaštite u kojoj se u cijelosti provodi. Stoga uspješnost sustava probacije ovisi o efikasnosti centara za socijalni rad te o kadrovskoj ekipiranosti s obzirom da je timski rad koji se odvija između socijalnog radnika, psihologa i socijalnog pedagoga od iznimne važnosti. Također, kako bi se probacija uspješno provodila potrebno je sudjelovanje i ostalih aktera iz lokalne zajednice koji uključuju suca koje mjeru izriče i škole koju maloljetnik pohađa, radne organizacije, zdravstvene organizacije, ali i aktivnost samog pojedinca. (Uzelac, 1990)

Prema *Zakonu o probaciji* (2009) probacijski poslovi obavljaju se s ciljem zaštite društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, njegove resocijalizacije i reintegracije u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela. Što se tiče nadležnih tijela za izvršavanje probacijskih poslova, za poslove probacije nadležne su probacijske jedinice odnosno probacijski uredi u kojima probacijske poslove obavljaju probacijski službenici obrazovani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije, pravnih znanosti, a iznimno i drugih društvenih i humanističkih znanosti. Probacijski poslovi očituju se u 1) nadzoru izvršavanja obveza prema rješenju državnog odvjetnika kada odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti, 2) izrada izvješća na nalog državnog odvjetnika te za određivanje mjera osiguranja, mjere opreza te izbor mjere i vrste kaznenopravne sankcije, 3) izvršavanje zaštitnog nadzora izrečenog uz uvjetnu osudu, uz rad za opće dobro, uz uvjetni otpust i po punom izvršenju kazne zatvora, 4) pribavljanje pristanka na zamjenu kazne zatvora radom za opće dobro te organiziranje i nadziranje izvršavanja rada za opće dobro, 5) izrada izvješća u zatvoru ili kaznionici, izvješća sudu u postupku odlučivanja o prekidu izvršavanja kazne te uvjetnom otpustu, 6) nadzor uvjetno otpuštenog osuđenika, 7) organiziranje

i nadziranje izvršavanja posebnih obveza iz *Kaznenog zakona* i obveza iz *Zakona o kaznenom postupku*.

7. ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA: REZULTATI ISTRAŽIVANJA

7.1. Metodologija istraživanja

7.1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada su kompetencije pedagoga potrebne za zapošljavanje izvan odgojno-obrazovnog sustava te mogućnosti za zapošljavanje na području grada Rijeke. Pedagog se smatra najšire profiliranim odgojno-obrazovnim stručnjakom koji obavlja vrlo širok spektar društvenih, administrativnih i inovativnih poslova (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Osnovna je djelatnost pedagoga unapređenje odgojno-obrazovnog rada koji se očituje ponajviše u savjetodavnom radu, radu s učenicima i roditeljima, suradnji sa članovima stručnog tima i nastavnicima, praćenju i analizi nastavnog procesa, radu na profesionalnom informiranju i savjetovanju, istraživanju i vođenju pedagoške dokumentacije. Iako pedagog djeluje prije svega u odgojno-obrazovnom području koji uključuje osnovne škole, srednje škole, predškolske ustanove, osnovne i srednje umjetničke škole i đачke domove, pedagoška znanja pedagog može primijeniti i u institucijama za obrazovanje odraslih, bolnicama, centrima za organizaciju slobodnog vremena i raznim nevladinim udrugama (Diplomski studij pedagogije, dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/odsjeci-i-katedre/pedagogija/2-uncategorised/255-diplpedjs.html>, pristupljeno 21. svibnja 2015). S obzirom da analizom literature nije pronađeno istraživanje u području rada pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava, s iznimkom istraživanja rada pedagoga u sektoru ljudskih resursa (Pajnić,

2013; Trošt, 2010) ovo istraživanje fokusirano je na djelatnosti pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja te na kompetencije koje su pedagogu potrebne za obavljanje tih poslova.

Na temelju analize postojećih teorijskih spoznaja o kompetencijama pedagoga postavljena su polazišta za ovo istraživanje:

- o zanimanje pedagoga obično se veže uz sustav odgoja i obrazovanja pri čemu je njegova uloga gotovo ograničena isključivo školskim djelovanjem
- o pedagog svojim sveučilišnim obrazovanjem stječe kompetencije koje je djelomično moguće implementirati u područjima koja nisu vezana uz odgojno-obrazovni sustav
- o studij pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Rijeci potrebno je prilagoditi s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada
- o očekuje se da studij pedagogije pruža temeljna pedagoška znanja, no u kontekstu globalizacijskih promjena sve veći faktor u razvoju kompetencija pruža cjeloživotno obrazovanje

Rezultatima ovog istraživanja namjerava se ustanoviti koliko je pedagoga zaposleno u institucijama na području grada Rijeke uključenih u istraživanje te koje su kompetencije potrebne za rad pedagoga na određenom radnom mjestu, u skladu s mišljenjem sudionika istraživanja. Posljedično tome, rezultati ovog istraživanja mogli bi biti poticaj za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada i proširivanju spektra kompetencija pedagoga za obavljanje raznolikijih poslova na različitim radnim mjestima.

7.1.2. Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja

Glavni cilj istraživanja jest utvrditi na kojim se radnim mjestima izvan sustava odgoja i obrazovanja pedagog zapošljava ili može zaposliti na području grada Rijeke te utvrditi koje su mu kompetencije za to potrebne.

Zadaci istraživanja su:

- a) utvrditi broj zaposlenih pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja u odabranim institucijama na području grada Rijeke
- b) utvrditi ključne kompetencije za obavljanje određenih poslova izvan sustava odgoja i obrazovanja
- c) analizirati doprinos studija pedagogije stjecanju kompetencija za rad pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja
- d) utvrditi jesu li pedagozi-sudionici istraživanja spremni za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja
- e) utvrditi stavove prema zanimanju pedagoga
- f) na temelju dobivenih rezultata definirati kompetencije koje su potrebne za rad pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja
- g) definirati preporuke za uvođenje promjena na studiju pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Rijeci

7.1.3. Sudionici istraživanja

Sudionici istraživanja stručni su suradnici pedagozi zaposleni u odgojno-obrazovnim institucijama te u institucijama izvan odgojno-obrazovnog sustava. S obzirom na studijski program diplomskog studija pedagogije u kojem je navedeno da pedagog završetkom studija stječe kompetencije koje mu omogućavaju zapošljavanje u područjima koji nisu usko vezani uz školu, napravljen je popis institucija na području grada Rijeke u kojima postoji mogućnost zapošljavanja pedagoga.

Tablica 1: Tablični prikaz odgojno-obrazovnih institucija na području grada Rijeke

Odgojno-obrazovne institucije	
Jedinice lokalne i regionalne samouprave	- o Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo - o Dom mladih - o Dječji dom „Tić“ Rijeke
Ustanove koje se bave odgojem i obrazovanjem	- o Agencija za odgoj i obrazovanje - o Narodno učilište

Ustanove Ministarstva socijalne politike i mladih	- o Dom za odgoj djece i mladeži - o Dječji dom Ivana Brlić Mažuranić
Institucije koje se bave zapošljavanjem i poticanjem zapošljivosti	o Hrvatski zavod za zapošljavanje

U nadležnosti Grada Rijeke djelatnosti su predškolskog odgoja i osnovnoškolskog obrazovanja, te Odjel također sufinancira programe za darovite i djecu i mlade s teškoćama u razvoju, kao i pojedine programe privatnih vrtića i osnovnih škola, srednjih škola i fakulteta.

Dom mladih također djeluje pod upravom Odjela, a predstavlja ustanovu koja se bavi organizacijom slobodnog vremena djece i mladih. Dom mladih djeluje kao jedina ustanova takvog tipa u Hrvatskoj i djelomično je financirana od strane lokalne samouprave. Opći ciljevi Doma su briga za djecu i mlade u području razvoja i zadovoljavanja potreba za aktivnostima u slobodnom vremenu. Funkcija Doma je i odgojna u pogledu proaktivnog djelovanja na razvoj zdravih stilova života kako bi kroz različite aktivnosti razvijali svoje potencijale što predstavlja najbolju prevenciju devijantnih socijalnih obrazaca života djece i mladih. (Dom mladih Rijeka, dostupno na: <http://dom-mladih.hr/> , pristupljeno 9. lipnja 2015.)

Kada je riječ o ulozi pedagoga u institucijama koje se bave odgojem i obrazovanjem, potrebno je spomenuti sljedeće riječke institucije: *Agencija za odgoj i obrazovanje*, *Centar za odgoj i obrazovanje* i *Narodno učilište*.

Prema statutu *Agencije za odgoj i obrazovanje* (Agencija za odgoj i obrazovanje, dostupno na: <http://www.azoo.hr/>, pristupljeno: 13. ožujka 2014.), Agencija za odgoj i obrazovanje samostalna je agencija Republike Hrvatske koja obavlja stručne i savjetodavne poslove u odgoju i obrazovanju. Agencija sudjeluje u praćenju, unapređivanju i razvoju odgoja i obrazovanja na području predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, obrazovanja odraslih te školovanja djece hrvatskih građana u inozemstvu i djece stranih državljana.

Neke od djelatnosti Agencije su sljedeće:

- a) Sudjelovanje u izradi, razvoju i implementaciji nacionalnog kurikulum;

- b) Pružanje stručne pomoći ustanovama i odgojno-obrazovnim radnicima u provedbi djelatnosti odgoja i obrazovanja koja se očituje u traženju rješenja za konkretne probleme u poučavanju i učenju, predlaganju učinkovitih razvojnih strategija i smjernica koju pružaju savjetnici i viši savjetnici Agencije;
- c) Organizacija i provođenje stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja;
- d) Provođenje stručnih ispita za odgojno-obrazovne radnike te provođenje postupka stručnog napredovanja;
- e) Iskazivanje mišljenja o programima u predškolskom odgoju, nastavnim programima u osnovnom školstvu i gimnazijama, općeobrazovnim programima srednjeg strukovnog školstva te o programima u obrazovanju odraslih;
- f) Praćenje izrade i provedbe Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda kao dijela nacionalnog kurikuluma;
- g) Obavljanje stručnog-pedagoškog nadzora;
- h) Sudjelovanje u izradi i provođenju učeničkih smotri i natjecanja te nacionalnih programa;
- i) Obavljanje informacijsko-dokumentacijske i nakladničke djelatnosti.

Kako bi se poslovi uspješno obavljali, unutar Agencije djeluju *Odjel pravnih, računovodstvenih i pomoćnih poslova* koji se bavi pravnim, kadrovskim, pomoćnim i računovodstvenim poslovima; *Odjel za opće poslove* koji se bavi zajedničkim poslovima, međunarodnom suradnjom i usavršavanjem i osposobljavanjem ravnatelja; *Odjel za predškolski odgoj i osnovno školstvo* koji se bavi predškolskim odgojem, razrednom i predmetnom nastavom; te *Odjel za srednje školstvo*. Stručne poslove u Agenciji obavljaju savjetnici i viši savjetnici koji imaju završen diplomski studij za stjecanje visoke stručne sprema na visokim učilištima nastavničkog smjera ili drugim visokim učilištima uz završeno pedagoško, psihološko i metodiško obrazovanje, uz odgovarajuće radno iskustvo (Agencija za odgoj i obrazovanje, <http://www.azoo.hr/> , preuzeto: 9. lipnja 2015.)

Centar za odgoj i obrazovanje u Rijeci jedina je ustanova na području Primorsko-goranske županije u kojoj se provodi odgoj, obrazovanje, rehabilitacija, rehabilitacija, radno i stručno osposobljavanje djece i mladeži s intelektualnim teškoćama i drugim utjecajnijim teškoćama u razvoju, po posebnom nastavnom planu i programu za: a)

djecu s lakim intelektualnim teškoćama i drugim utjecajnijim teškoćama, te b) za djecu i mladež s umjerenim, težim i teškim intelektualnim teškoćama. (Centar za odgoj i obrazovanje, dostupno na: <http://centar-odgojibrazovanje-ri.skole.hr/>, pristupljeno: 9. lipnja 2015.)

Narodno učilište ustanova je za obrazovanje i kulturu koja se bavi raznim vidovima obrazovanja. Obrazovni programi pripremaju se prema potrebama pojedinaca i grupa, a programi su verificirani od Ministarstva prosvjete i športa, Ministarstva unutarnjih poslova kao i velik broj tečajeva kojima se zadovoljava potreba za obrazovanjem od predškolske djece do osoba u trećoj životnoj dobi. Sudjelovanjem u programima nezaposleni stječu kompetencije potrebne za zapošljavanje dok zaposleni svoje kompetencije mogu unaprijediti kako bi zadržali zapošljivost. U kontekstu diplomskog rada jedno od pitanja jest koliko je pedagog kompetentan za rad u andragoškoj djelatnosti. Kada je riječ o kompetencijama koje su potrebne za rad s odraslima, možemo ih povezati s kompetencijama zaposlenih u sektorima ljudskih potencijala, o čemu će se raspravljati u poglavlju 4.1. (Narodno učilište, dostupno na: <http://www.nar-uciliste.hr/home>, pristupljeno: 9. lipnja 2015.)

U Primorsko-goranskoj županiji Ministarstvo socijalne politike i mladih imaju ingerenciju nad *Centrom za socijalnu skrb*, *Obiteljskim centrom PGŽ* (koji od 1. siječnja 2014. godine postaje podružnica *Centra za socijalnu skrb*), *Dječjim domom Ivana Brlić Mažuranić* te *Centrom za rehabilitaciju*. Ministarstvo socijalne politike i mladih prema *Zakonu o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave* obavlja upravne i stručne poslove koji se odnose na a) skrb o osobama i obiteljima koje nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba ili im je pomoć potrebna radi otklanjanja uzroka socijalne ugroženosti, b) utvrđivanje mreže domova i ustanova socijalne skrbi, obiteljskih centara i mreže djelatnosti, te usklađivanje njihovog rada i pružanja stručne pomoći, c) provođenje upravnog, inspekcijskog i stručnog nadzora nad radom ustanova socijalne skrbi i obiteljskih centara, d) promicanje prava osoba s invaliditetom, podizanje kvalitete njihovog života i razvoja izvaninstitucionalnih oblika skrbi za osobe s invaliditetom, e) poticanje zakonskih projekata s ciljem poboljšanja kvalitete življenja osoba starije životne dobi, f) zaštitu žrtava trgovanja ljudima, g) zaštitu izbjeglica, djece i mlađih punoljetnika s poremećajima ponašanja, h) rehabilitaciju i resocijalizaciju ovisnika i prevenciju svih oblika ovisnosti, i) upravne i stručne poslove

u vezi s udomiteljstvom i posvajanjem, j) savjetovanja vezana uz brak i bračne odnose, međusobne odnose roditelja i djece, zaštitu djece čiji roditelji žive odvojeno i djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, poticanje odgovornost roditeljstva, itd. Aktivnosti obavljaju centri za socijalnu skrb, obiteljski centri te ustanove socijalne skrbi kao što su ustanove za pružanje usluga starijim osobama, ustanove za odrasle osobe ovisne o alkoholu, drogi ili drugim opojnim sredstavima, obiteljski domovi za nezbrinutu djecu, vjerske zajednice i udruge koje pružaju uloge skrbi izvan vlastite obitelji, domovi za djecu s poremećajima u ponašanju, domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domovi za osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima, te domovi za psihički bolesne odrasle osobe. (Ministarstvo socijalne politike i mladih, dostupno na: <http://www.mspm.hr/> , pristupljeno: 9. lipnja 2015.)

Što se obiteljskih centara tiče, u Republici Hrvatskoj djeluje osamnaest obiteljskih centara, tj. u gotovo svakoj županiji djeluje jedan obiteljski centar, s iznimkom Brodsko-posavske i Međimurske županije. Obiteljski centri promiču ideje obiteljskih vrijednosti kroz prevenciju i savjetovanje kroz različite programe i aktivnosti. Obiteljski centar PGŽ, kao podružnica Centra za socijalnu skrb, obavlja sljedeće poslove: a) savjetodavni i preventivno-terapijski rad, b) savjetodavne usluge i pružanje potpore vezane uz brak i odnose iz braka, roditeljstvo, odnose roditelja i djece, obiteljske i partnerske odnose, te promicanje razvoja i tolerancije u partnerskim odnosima c) podizanje kvalitete života djece, mladeži i obitelji, te promicanje obiteljskih vrijednosti, d) razvoj socijalizacijskih i komunikacijskih vještina djece i mladih, posebno nenasilnog rješavanja sukoba, e) prevenciju zanemarivanja i zlostavljanja, problema u ponašanju te ovisnosti kod djece i mladih, f) uključivanje u svakodnevni obiteljski život i život zajednice djece s teškoćama u razvoju, osoba s invaliditetom, te djece i mladih nakon duljeg boravka izvan obiteljskog okruženja, g) organiziranje i provođenje edukacija posvojitelja, h) obiteljsku medijaciju, i) poticanje, razvoj i unapređenje izvaninstitucijskih oblika potpore djece, mladeži i drugim socijalno osjetljivim skupinama stanovništva, j) posredovanje pri pokretanju sporazumnog postupka razvoda braka, te k) izvršavanje posebnih obveza maloljetnika u pretpripremnom postupku. Obiteljski centar PGŽ aktivnosti obavlja kroz savjetodavni rad i medijaciju, radionice i predavanja. Stručni suradnici koji djeluju unutar Centra su

socijalni radnik i RT psihoterapeut, psiholog, socijalni pedagog i pravnik. (Obiteljski centar Primorsko-goranske županije, <http://oc-pgz.hr/web/> , preuzeto: 9. lipnja 2015.)

Učenički domovi su odgojno-obrazovne ustanove u djelatnosti srednjeg školstva gdje se za učenike osiguravaju obrazovni programi i primjeren boravak tijekom srednjoškolskog obrazovanja. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2247>, pristupljeno: 22. svibnja 2015. godine) Odgojno- obrazovni rad učeničkih domova razlikuje se od školskog te predstavlja potporu i pomoć učenicima i roditeljima u postizanju što kvalitetnijeg ukupnog razvoja i obrazovanja učenika. U odgojno-obrazovnom programu u učeničkim domovima sudjeluju nastavnici- odgajatelji te različiti stručnjaci kao što su pedagozi, psiholozi, zdravstveni djelatnici i dr. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2247>, pristupljeno: 22. svibnja 2015. godine)

Centar za rehabilitaciju u Rijeci ustanova je Ministarstva socijalne politike i mladih čija je misija promicati razvoj usluga podrške osobama s intelektualnim teškoćama kroz njihovo aktivno uključivanje u društvenu dinamiku svakodnevnog življenja zajednica- Centar se bavi pružanjem usluga odraslim osobama s intelektualnim teškoćama i pridruženim smetnjama koje uključuju usluge smještaja, boravka, prehrane, njege i brige o zdravlju, osposobljavanja u posebnim uvjetima, medicinske i psihosocijalne rehabilitacije te organizirano provođenje slobodnog vremena. Stručni tim koji svakodnevno radi sa osobama s intelektualnim teškoćama čine rahabilitatori, socijalni radnici, psiholozi, radni instruktori u savladavanju vještina samostalnog življenja, radni instruktori-tehničari, likovni terapeuti, medicinske sestre, njegovateljice i fizioterapeuti. (Centar za rehabilitaciju Rijeka, dostupno na: <http://www.czrr.hr/>, pristupljeno 22. svibnja 2015.)

Tablica 2: Tablični prikaz izvan odgojno-obrazovnih institucija na području grada Rijeke

Institucije izvan odgojno-obrazovnog sustava	
Institucije Ministarstva socijalne politike i mladih	- o Centar za socijalnu skrb - o Obiteljski centar PGŽ - o Centar za rehabilitaciju
Udruge koje se bave prevencijom ovisnosti	o Udruga Terra
Zdravstveni odjeli	- o Klinika za pedijatriju KBC-a Rijeka - o Klinika za psihijatriju
Sustav probacije	o Probacijski ured u Rijeci
Ministarstvo unutarnjih poslova	
Upravljanje ljudskim potencijalima	o Sektor ljudskih resursa tvrtke Siemens d.d.

U početku istraživanja kontaktirane su sve navedene institucije i udruge na području grada Rijeke kako bi se dobila informacija o zaposlenju pedagoga. Pedagog je pronađen na ukupno šest radnih mjesta na uzorku odabranih institucija. Sa zaposlenim pedagozima dogovoren je intervju s ciljem istraživanja kompetencija potrebnih za obavljanje posla na radnom mjestu. Sudjelovanje je dobrovoljno te su intervjui provedeni individualno u dogovoreno vrijeme. Svim sudionicima istraživanja prije samog intervjua poslana su pitanja te im je objašnjena svrha istraživanja. Prosječno vrijeme trajanja intervjua je 30 minuta. Od ukupno šest sudionika, jedan sudionik dopustio je snimanje intervjua nakon čega je rađen transkript. Intervjuiranjem ostalih pet sudionika voditelj intervjua pismeno je bilježio odgovore sudionika istraživanja.

7.1.4. Instrument istraživanja

Istraživačka metoda koja se koristila u ovom istraživanju jest kvalitativni polustrukturirani intervju s otvorenim pitanjima koji se vodio s pedagozima zaposlenim u odabranim institucijama na području grada Rijeke s ciljem utvrđivanja

potrebnih kompetencija za određeno radno mjesto. Polustrukturirani intervju sastojao se od tri grupe pitanja. Prva grupa pitanja odnosila se na opće podatke o sudionicima istraživanja.

Druga grupa pitanja obuhvaćala je podatke o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju te o potrebnim kompetencijama za obavljanje posla, a sastojala se od osam pitanja: a) opisivanje tijeka radnog iskustva sudionika istraživanja, b) navođenje znanja, vještina i sposobnosti stečenih tijekom studija pedagogije, a koje sudionicima omogućuju obavljanje trenutnog posla, c) procjena doprinosa studija stjecanju kompetencija za rad na trenutnom radnom mjestu, d) procjena doprinosa nekog drugog oblika obrazovanja ili usavršavanja stjecanju kompetencija potrebnih za rad na trenutnom radnom mjestu te navođenje znanja i vještina koja su sudionicima nedostajala na trenutnom radnom mjestu, e) navođenje situacija u kojima su znanja i vještine sa studija sudionicima posebno koristila te situacije u kojima su im nedostajala, f) utvrđivanje jesu li se sudionici samostalno odlučili na usavršavanje ili su potaknuti od strane institucije/tvrtke, g) utvrđivanje znanja, vještina i sposobnosti koje sudionici smatraju ključnima za obavljanje trenutnog posla, h) prikaz mišljenja sudionika o profesiji pedagoga s obzirom na njihovu ulogu u svakodnevnom radnom okruženju.

Treća grupa pitanja uključivala je prijedloge za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada. Sudionici istraživanja prikazali su svoja iskustva i definirali preporuke za poboljšanje studija pedagogije kako bi se budući pedagozi lakše zaposlili na radnim mjestima izvan sustava odgoja i obrazovanja. Preporuke su definirane u pogledu predlaganja novih sadržaja i kolegija, poboljšanja kvalitete sadržaja i sl.

7.1.5. Postupak istraživanja

Na temelju studijskog programa diplomskog studija pedagogije, istražene literature i relevantnih zakonskih propisa, napravljen je popis institucija na području grada Rijeke u kojima postoji mogućnost zapošljavanja pedagoga. Institucije su podijeljene na odgojno-obrazovne institucije te institucije izvan odgojno-obrazovnog sustava. Kontaktiranjem svih navedenih institucija, utvrđeno je da je pedagog zaposlen u

ukupno šest institucija. U razdoblju od šest mjeseci individualno je dogovoren intervju sa svih šest pedagoga zaposlenih u sljedećim institucijama: *Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo, Dom mladih, Agencija za odgoj i obrazovanje, Dom za odgoj djece i mladeži, Hrvatski zavod za zapošljavanje te sektor ljudskih potencijala tvrtke Siemens d.d.* Glavni cilj intervjua bio je utvrditi koje su kompetencije ključne za rad u navedenim institucijama te na koji način se studij pedagogije može poboljšati kako bi se budući pedagozi mogli lakše zaposliti izvan sustava odgoja i obrazovanja. Podaci dobiveni putem polustrukturiranog intervjua kvalitativno su analizirani nakon čega slijedi interpretacija rezultata.

7.2. Rezultati istraživanja

Kvantitativnom analizom dobiveni su podaci o broju zaposlenih pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja na području grada Rijeke, a kvalitativnom analizom provedenog istraživanja dobiveni su podaci o osobnim iskustvima rada, kompetencijama te individualnoj percepciji rada pedagoga na različitim radnim mjestima izvan sustava odgoja i obrazovanja.

U skladu s ciljem istraživanja, korišten je kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka u obliku polustrukturiranog intervjua. Prikupljeni odgovori analizirali su se kvalitativnom analizom sadržaja i kategorizacijom glavnih spoznaja. Među odgovorima ispitanika javljaju se mnoge sličnosti, ali i razlike ovisne o radnome mjestu ispitanika. Rezultati istraživanja podijeljeni su u tri kategorije sukladno odgovorima ispitanika na tri grupe pitanja.

Na samom početku istraživanja napravljen je popis institucija na području grada Rijeke u kojima postoji mogućnost zapošljavanja pedagoga. Popis institucija temeljio se na mogućnostima zapošljavanja pedagoga prema studijskom programu pedagogije u kojem je navedeno da se završetkom studija pedagog može zapošljavati u područjima izvan sustava odgoja i obrazovanja. Kontaktirale su se sve institucije i udruge sa popisa kako bi se dobio kvantitativan podatak o broju zaposlenih stručnih suradnika pedagoga.

Tablica 2: Tablični prikaz institucija na području grada Rijeke u kojima je pedagog zaposlen

Pedagog zaposlen u odgojno-obrazovnim institucijama	
Jedinice lokalne i regionalne samouprave	- o Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo (radno mjesto savjetnika za programe) - o Dom mladih (radno mjesto stručnog suradnika za programe)
Ustanove koje se bave odgojem i obrazovanjem	o Agencija za odgoj i obrazovanje (radno mjesto stručnog savjetnika za stručne suradnike pedagoge)
Ustanove Ministarstva socijalne politike i mladih	o Dom za odgoj djece i mladeži (radno mjesto odgajatelja na intenzivnom tretmanu za male skupine)
Institucije koje se bave zapošljavanjem i poticanjem zapošljivosti	o Hrvatski zavod za zapošljavanje (radno mjesto stručnog savjetnika za informiranje i obrazovanje)

Pedagog zaposlen u institucijama izvan odgojno-obrazovnog sustava	
Upravljanje ljudskim potencijalima	o Sektor ljudskih resursa tvrtke Siemens d.d. (radno mjesto menadžera ljudskih resursa)

Od ukupno šesnaest institucija, pedagog je pronađen u samo šest.

7.2.1. Opći podaci o sudionicima istraživanja

Institucija zaposlenja	Naziv radnog mjesta	Dob	Godine radnog iskustva	Završeni studij
Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo	Stručni savjetnik za programe	32 godine	7 godina	Dvopredmetni studij pedagogije u Rijeci
Dom mladih	Stručni suradnik za programe	50 godina	14 godina	Jednopedmetni studij pedagogije u Rijeci

Agencija za odgoj i obrazovanje	Stručni savjetnik za stručne suradnike pedagoge	53 godine	8 godina	Jednopedmetni studij pedagogije u Rijeci
Dom za odgoj djece i mladeži	Odgajatelj u malim skupinama	47 godina	19 godina	Jednopedmetni studij pedagogije u Rijeci
Hrvatski zavod za zapošljavanje	Stručni savjetnik za informiranje i obrazovanje	50 godina	5 godina	Jednopedmetni studij pedagogije u Rijeci
Siemens d.d.	Menadžer ljudskih potencijala	40 godina	3 godine	Dvopedmetni studij pedagogije u Rijeci

Prva grupa pitanja odnosila se na opće podatke o sudionicima istraživanja. Od ukupno 6 sudionika istraživanja, jedan sudionik je muškoga spola. Svi sudionici istraživanja spadaju u dobnu skupinu između 32 i 53 godina te imaju između 3 i 19 godina radnog staža vezanog uz radno mjesto relevantno za istraživanje. Svi sudionici završili su studij pedagogije pri Filozofskom fakultetu u Rijeci, od čega je 4 sudionika završilo jednopedmetni studij pedagogije.

7.2.2. Podaci o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju te o potrebnim kompetencijama za obavljanje posla

Druga grupa pitanja obuhvaćala je podatke o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju te o potrebnim kompetencijama za obavljanje posla, a sastojala se od osam pitanja.

Prvo pitanje odnosilo se na **opisivanje tijeka radnog iskustva**.

Većini sudionika zajedničko jest to što im je posao pedagoga izvan školskog sustava bio prvi posao nakon završetka studija, s iznimkama sudionice zaposlene u Agenciji za odgoj i obrazovanje, koja je na početku svoje karijere radila u osnovnim i srednjim školama na zamjenama, kao ravnateljica osnovne škole te kao stručni suradnik pedagog u osnovnoj školi te sudionice iz Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo koja je u početku karijere radila kao profesor filozofije u osnovnim i srednjim školama. Neki sudionici koji su studij završili prije više od 15 godina puno su lakše našli posao. Razlozi tome leže u činjenici da je prije bilo puno manje pedagoga, ali i ostalih stručnjaka iz društveno-humanističkih područja. S time se jedan sudionik slaže: „*U razdoblju nakon rata, bilo je bitno samo imati diplomu, a posao se učio kroz iskustvo i praksu.*“

Drugo pitanje odnosilo se na **znanja, vještine i sposobnosti koje su sudionici istraživanja stekli tijekom studija, a koje im omogućavaju obavljanje posla**. S obzirom da rade na različitim radnim mjestima u različitim institucijama, sudionici su dali i različite odgovore koji su vezani uz specifičnosti radnog mjesta.

Sudionica istraživanja iz Odjela gradske uprave za odgoj i školstvo smatra da je na studiju stekla osnovna pedagoška znanja i kompetencije koje joj pomažu u svakodnevnom poslu.

Sudionici zaposlenoj u Domu mladih najviše su pomogla pedagoška znanja o uzrastima, karakteristikama djece, slobodnom vremenu, posrednom i neposrednom radu s djecom, znanja o koncepciji radioničkog rada i sl.

Sudionica zaposlena u Agenciji za odgoj i obrazovanje tijekom studija stekla je znanja o teorijskim postavkama, povijesnom pregledu pedagogije, teorijskim konceptima u svijetu, filozofiji odgoja, organizaciji rada odnosno opće teorijsko znanje. Također, naglašava kako je stekla i neka praktična iskustva, no ona su se uglavnom temeljila na upoznavanju sa matičnom knjigom i dnevnicima s obzirom da se tada nije posvećivala pažnja uključivanjem u odgojno obrazovni rad.

Sudionik zaposlen u Domu za odgoj djece i mladeži izdvojio je kolegij *Specijalna pedagogija* koji ga je djelomično pripremio za rad u Domu. Navedeni se kolegij već godinama ne sluša na Odsjeku za pedagogiju pri Filozofskom fakultetu u Rijeci. Također naglašava korisnost kolegija *Opća pedagogija*, *Domski odgoj* te *Pedagogija*

slobodnog vremena koja je vrlo bitna u domskom radu jer je važno na koji način se provodi slobodno vrijeme s djecom, kako ih zainteresirati i potaknuti na suradnju.

Sudionica istraživanja zaposlena na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje zadovoljna je sa studijskom pripremom za svakodnevni rad u struci, s posebnim naglaskom na znanja u didaktično-metodičkom pristupu radu, poticanju empatije i interesu za ljude te dobro razvijenim međuljudskim i komunikacijskim vještinama.

Sudionica na radnome mjestu menadžera ljudskih resursa, s obzirom na prirodu menadžerskog posla, odgovorila je da je na studiju stekla znanja i vještine iz svih pedagoških predmeta, psihologije i didaktike. Zatim dodaje: *„To je nešto što vam pruža jedan drugačiji uvid u to kako ljudi funkcioniraju i ako radite na nekom poslu s ljudima i nemate ova znanja, jednostavno ne možete raditi takav posao. Ovaj studij vas profilira na jedan određeni način, on vas usmjeri i na drugačiji način gledate i ljude i odnose među njima i možete ih na jedan drugačiji način savjetovati i voditi u toj njihovoj karijeri.“*

S obzirom na veći raspon u godinama i radnom iskustvu sudionika istraživanja, u analizi odgovora sudionika istraživanja posebno treba uzeti u obzir da je u vremenskom razdoblju od dvadesetak godina došlo do mnogih promjena na samom studiju pedagogije, kao i kod mogućnosti zapošljavanja pedagoga. Određeni kolegiji koji su se prije dvadeset godina slušali na studiju pedagogije danas su ukinuti ili im je dodijeljen status izbornog predmeta, kao npr. *Specijalna pedagogija*, *Domska pedagogija* i *Pedagogija slobodnog vremena*. No studij pedagogije se poboljšao u drugim aspektima, kao što je veća posvećenost uključivanjem u odgojno-obrazovni rad te informatičkoj pismenosti. Iz odgovora sudionika može se zaključiti da im je studij pružao temeljna pedagoška i didaktička znanja kao i znanja iz psihologije. Također, studij je kroz mnogobrojne kolegije poticao empatiju i jačao komunikacijske vještine.

Idućim pitanjem sudionici istraživanja pokušali su procijeniti **koliko ih je studij pripremio za posao u struci, tj. za koje poslove jest, a za koje nije**. Također, pokušali su izdvojiti **konkretno situacije u kojima su znanja i vještine posebno koristile, a u kojima su nedostajale**.

Sudionici istraživanja većinom nisu zadovoljni s time koliko ih je studij pripremio za posao u struci, s iznimkom sudionice iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: „*S obzirom na vrijeme koje je prošlo od završetka studija mogu reći da sam zadovoljna kako me studij pripremio za moj svakodnevni rad u struci unatoč velikim promjenama.*“ Smatra da je jedino nedostajao razvoj kompetencija za stimuliranje profesionalnog usmjeravanja ciljanih skupina za razvoj karijere, posebno nakon dužeg razdoblja nezaposlenosti.

Sudionicu iz Odjela gradske uprave studij je minimalno pripremio za posao u struci: „*Bazično pedagoško znanje svakodnevno koristim, samo ne na način koji smo učili na studiju. Studij je ipak više orijentiran na rad pedagoga u školama, mi nikada nismo niti odlazili na praksu izvan škole, tako da me studij nije niti mogao pripremiti na posao koji trenutno radim.*“

Sudionica zaposlena u Domu mladih smatra da su najviše nedostajale informatičke vještine s obzirom da u doba njenog studiranja informatizacija nije bila na ovom nivou.

Stručna suradnica zaposlena u Agenciji za odgoj i obrazovanje odgovara da ju je studij pripremio za razumijevanje organizacije škole i za administrativno-dokumentacijski dio, te kaže „*na ljestvici od 1-10 koliko me studij pripremio za posao, rekla bih 4.*“ Smatra da ju studij nije pripremio za komunikaciju općenito, kako razgovarati s nastavnicima i roditeljima, kako prepoznati i riješiti problem i sl. Naglašava kako pedagogija nije rad s djecom kako mnogi misle, već se pedagogija prvenstveno temelji na unapređivanju rada nastavnika kako bi oni unaprijedili svoj rad s učenicima, odnosno unapređenje rada škole.

Sudionik istraživanja zaposlen u Domu za odgoj djece i mladeži odgovara da ga je studij minimalno pripremio za posao u struci, navodeći postotak od 10-15%. Smatra da mu je najviše nedostajalo praktičnog iskustva i znanja u području specijalne pedagogije.

Sudionica istraživanja u sektoru ljudskih potencijala zaključuje da studij niti nije tada bio koncipiran da priprema za posao pedagoga u sektoru ljudskih resursa jer je uglavnom usmjeren na školsku pedagogiju: „*Siemens ima svoje specifičnosti, način,*

strukture rada, ima cijeli odjel koji to osmišljava, tako da je to nešto za što vas studij apsolutno ne može pripremiti.“

Studij pedagogije većinu sudionika nije u dovoljnoj mjeri pripremio za posao izvan sustava odgoja i obrazovanja, što je bilo i očekivano. No s druge strane, iznenađujući je što većina sudionika smatra da ih je studij minimalno pripremio za posao. Odgovori sudionika istraživanja upućuju na potrebu promjena na studiju pedagogije ukoliko pedagozi žele biti kompetentniji na današnjem tržištu rada.

Četvrto pitanje odnosilo se na **načine stjecanja potrebnih kompetencija kroz neki drugi oblik obrazovanja i usavršavanja**. Svi sudionici istraživanja prošli su kroz velik broj seminara i edukacija, koji se vežu uz posao koji obavljaju.

Sudionica iz Odjela gradske uprave izdvojila je edukacije vezane uz učenje stranih jezika, pisanje i vođenje projekata Europske unije te seminari vezani uz učenike s teškoćama u razvoju.

Sudionica u Domu mladih prisustvovala je mnogim seminarima u okviru Hrvatske gospodarske komore i raznih drugih edukacija.

Sudionica iz Agencije za odgoj i obrazovanje usavršavala se u školama putem predavačke metode, no više je pobornik drukčijeg pristupa i manjih grupa umjesto organiziranih predavanja za koje smatra da su korisni samo u svrhu informiranja. Sama se prijavljivala i informirala o projektima i seminarima, kao npr. seminar dramskog odgoja u Danskoj, seminari komunikacijskih vještina, upravljanja projektima i procesima, inovativni pristupi i kako pratiti inovacije, informatika i strani jezici te je time stjecala znanja i vještine koje nisu bile omogućene na studiju.

Sudionik iz Doma za odgoj za djecu i mladež određenim je kompetencijama ovladao kroz velik broj raznih seminara i edukacija u 19 godina radnog staža, na temu ovisnosti, rada i određenim načinima postupanja s problematičnom djecom i sl. Ispitanik izdvaja prošlogodišnji seminar u trajanju od tri dana na kojem su se educirali u oblicima ovisnosti, strategijama što uspješnijeg prepoznavanja i rješavanja problema ovisnosti te strategijama kojima djeca mogu sama prepoznati problem ovisnosti.

Sudionica istraživanja iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje smatra da je kroz obavljanje svojih radnih zadataka te brojnih edukacija stekla dodatna znanja i vještine potrebne za kvalitetno obavljanje posla. Također, napominje da je povremeno postojala potreba za dodatnim znanjima i vještinama pedagoškog savjetovanja i psihologije.

Sudionica istraživanja iz sektora ljudskih resursa izdvaja edukaciju *Training for Trainers* koju je završila nakon studija pedagogije koji smatra vjerojatno glavnom prednošću pri zaposlenju u sektoru ljudskih potencijala te dodaje da je kroz tu edukaciju naučila različite tehnike i vježbe koje mogu pomoći da se kroz simulaciju situacija može osobu vrlo dobro procijeniti (kako funkcionira u timu, koliko je spremna preuzeti odgovornost i sl.)

Većina sudionika smatra da studij predstavlja temelj znanja koji se kasnije i tijekom cijeloga života nadograđuje. Uobičajeno je da učitelji, nastavnici i stručni suradnici u odgoju i obrazovanju sudjeluju u mnogobrojnim edukacijama i stručnim usavršavanjima tijekom cijelog radnog vijeka. U današnje vrijeme ne može se dovoljno naglasiti važnost cjeloživotnog učenja bez kojeg stručnjaci u odgoju i obrazovanju ne mogu stručno i kvalitetno obavljati svoj posao. Studij pedagogije trebao bi povremeno istražiti s kojim se izazovima susreću diplomirani i zaposleni pedagozi te koje im kompetencije nedostaju za uspješno obavljanje posla te sukladno tome, studij prilagođavati sve zahtjevnijem tržištu rada. Umjesto prepuštanja odgovornosti stručnim usavršavanjima, studij bi trebao omogućiti stjecanje potrebnih znanja.

Na pitanje **jesu li se samostalno odlučili na usavršavanje ili su potaknuti od strane institucije/tvrtke**, odgovori sudionika se razlikuju. Sudionik iz Doma za odgoj djece i mladeži odgovorio je da se nikad samostalno nije odlučio na usavršavanje te dodaje kako su uvijek bile ponuđene edukacije i seminari te je na nekima dolazak bio obavezan, a neke su bile izborne.

S druge strane, sudionica istraživanja iz Odjela gradske uprave prisustvovala je edukacijama koje je poticao i financirao sam Odjel, ali naglašava kako sama inicira i financira većinu usavršavanja i edukacija.

Sudionica iz Doma mladih ističe kako se većinom samostalno odlučivala na usavršavanje, a nešto manje na inicijativu Doma mladih.

Sudionica u Agenciji za odgoj i obrazovanje većinom se samostalno odlučivala na usavršavanja. U AZOO-u je postojao određen fond novca za stručna usavršavanja putem kojih je polazila tečajeve stranog jezika i informatike. Dodaje kako je Agencija prije financirala puno više, čak i poslijediplomski studij, no danas se sve više osjeti kriza. Vijeće EU nudi dosta projekata za sudjelovanje i stručno usavršavanje putem kojeg je završila seminar supervizije. Danas su financirani jedino projekti u okviru EU, a koji služe za usavršavanje znanja potrebnih za rad u Agencij, odnosno za jačanje institucije, no ne za svih već za pojedince.

Sudionica u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na usavršavanje je potaknuta od strane Zavoda, ali svjesna potrebe za istim.

Sudionica u sektoru ljudskih resursa se samostalno odlučila za edukaciju *Training for Trainers* na nagovor profesorice sa studija, a daljnje edukacije je tvrtka poticala, no sama je svojom inicijativom dolazila na edukacije.

Gotovo svi sudionici istraživanja morali su se educirati i usavršavati kako bi mogli uspješno raditi na poslovima izvan sustava odgoja i obrazovanja. Većinom su se sudionici istraživanja samoinicijativno odlučivali na usavršavanje. Također, odgovori sudionika ukazuju na činjenicu da su institucije u prošlosti mnogo više financija izdvajali za potrebe stručnog usavršavanja svojih djelatnika te se posljednjih godina na tom području osjećaju posljedice recesije. Posljedično tomu, pedagozi su sve više prisiljeni sami preuzeti odgovornost te se sami informirati o stručnom usavršavanju, ali na žalost, sami to i financirati. Iz odgovora sudionika istraživanja vidljiva su područja koja nisu bila obuhvaćena na studiju ili barem ne u dovoljnoj mjeri te bi se trebalo promisliti mogu li se ti sadržaji usvajati tijekom studija.

Iduće pitanje vezano je za **procjenu znanja, vještina i sposobnosti koje sudionici istraživanja smatraju ključnima za obavljanje posla.**

Sudionica Odjela gradske uprave ključnima za obavljanje posla navodi sljedeće kompetencije: stručne kompetencije, komunikativnost, otvorenost, samoinicijativnost,

spremnost na kompromise, suradnju i timski rad. Također naglašava jednu od ključnih razlika između rada u školama i rada na projektima: *„Također smatram bitnim sposobnost projektnog razmišljanja, viziju i slično. Ovo nije posao kao npr. u školi gdje se radi po određenom programu. Ne želim nastavnike omalovažavati, naravno da i oni mogu biti kreativni, ali mogu i moraju raditi prema unaprijed određenom programu. A u ovom poslu kod stvaranja projekata treba imati širu viziju.“*

Sudionik istraživanja u Domu mladih navodi da fakultet pruža temeljna znanja za ovaj posao, no da uspješan rad s mladima zahtjeva talent, karakter i praksu.

Sudionica istraživanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje izdvaja vještine djelotvorne suradnje u stručnom timu te znanja i vještine pedagoškog savjetovanja i psihologije, a posebno razvojne psihologije.

Sudionica u sektoru ljudskih resursa smatra ključnima socijalne vještine, emocionalnu i socijalnu inteligenciju, komunikacijske vještine, vrlo dobre vještine planiranja, organiziranja, vještine procjene kompetencija drugih osoba te dodaje da *uz razvoj personala i zapošljavanje novih osoba morate procijeniti vještine i druge kompetencije te osobe, da li je ona stvarno prava osoba za to radno mjesto. To je nešto što se razvija iskustvom. To je i produkt obrazovanja i samoobrazovanja. Ako vas to zanima, onda čitate i znanstvenu i neznanstvenu literaturu, primijenjene psihologije, puno čitate i jednostavno ili imate osjećaj za to ili ne.*

Sudionica u Agenciji za odgoj i obrazovanje smatra da su komunikacijske vještine, unatoč širini pojma, ključne za obavljanje posla. Najpotrebnije je uspješno rješavanje sukoba, prepoznavanje problema, razgovori sa sukobljenih stranama, razumijevanje konteksta problema te procjena situacije i procesa.

Sudionica iz Doma mladih naglašava prvenstveno organizatorske sposobnosti, senzibilitet, biti dobar psiholog, dobro procjenjivanje ljudi, znanje o primjerenosti sadržaja određenoj dobi učenika. Također naglašava kako je važno stalno pratiti promjene i ići u korak sa interesima učenika, jer kako se i škola mijenja, tako se mijenja i ustanova kroz koju se djeci organizira i pruža ono što ih zanima i što zadovoljava trenutno tržište.

S obzirom da sudionici istraživanja obavljaju različite poslove izvan sustava odgoja i obrazovanja potrebne su im i različite kompetencije. Posljedično tome, poprilično je

složeno napraviti sistematičan prikaz kompetencija potrebnih za rad izvan odgojno-obrazovnog sustava. Sudionici istraživanja većinom veću važnost pridodaju socijalnim vještinama nego stručnim kompetencijama. Za poslove u navedenim institucijama, sudionici najveću važnost pridodaju socijalnim vještinama kao što su komunikativnost, otvorenost, timski rad i suradnja, emocionalna i socijalna inteligencija, dobra procjena ljudi, senzibilitet i želje za radom s ljudima. Ukoliko navedene socijalne vještine nisu prisutne, uza sve stručne kompetencije, osoba neće moći uspješno raditi u odgojno-obrazovnim institucijama i poslovnom sektoru.

Sljedećim pitanjem sudionici istraživanja promišljali su o tome **kako oni doživljavaju profesiju pedagoga s obzirom na njihovu ulogu u svakodnevnom radnom okruženju**. Potrebno je naglasiti da je pitanje usko vezano uz struku sudionika i povezanosti sa njihovim radnim mjestom izvan školskog sustava.

Sudionica istraživanja Odjela gradske uprave smatra da su pedagozi u sjeni psihologa te da je struka za to sama odgovorna.

Sudionica istraživanja Doma mladih ima malo informacija o tome gdje se pedagog uopće zapošljava izvan škole, te zbog toga teško procijenjuje profesiju pedagoga izvan školskog okruženja.

Sudionica istraživanja u Agencije za odgoj i obrazovanje smatra da je problem profesije pedagoga nedovoljna vidljivost te da ljudi općenito, a i sami pedagozi ne znaju konkretno koji je njihov posao jer imaju preširok spektar djelovanja. Ističe kako bi pedagozi trebali više raditi na tome da njihova profesija bude više vidljiva i prihvatljivija u društvu.

Sudionik istraživanja iz Doma za odgoj djece i mladeži kaže kako se profesija pedagoga u zadnjih 20 godina jako srozala, unatoč njenoj važnosti u životu i radnom okruženju. Primjećuje puno jaču zajednicu psihologa i socijalnih pedagoga koji sve više istiskuju pedagoge, pa čak i iz škola. Priznaje kako se u Domu puno pedagoga zaposlilo nakon rata kada je bilo bitno samo posjedovanje diplome, a danas pri zapošljavanju prednost imaju socijalni pedagozi, dok su pedagozi tek na drugom mjestu.

Sudionica iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje također smatra da je profesija pedagoga nedovoljno istaknuta u svima segmentima društva, pa tako i u njenom poslovnom okruženju. Ističe kako se puno više cijeni rad psihologa i smatra ih se korisnijima jer *„oni mogu obavljati poslove pedagoga (koji su često pasivni i tromi), a obrnuto nije moguće“*.

Sudionica u sektoru ljudskih potencijala smatra da pedagozi nisu prepoznati kao profesija i uglavnom se vežu uz školu, čime se poslovnom sektoru ne šalje poruka da je to profil koji na ovom studiju stječe kompetencije koje bi bile potrebne i poslovnom sektoru. Ističe kako se tu uglavnom prepoznaju psiholozi radi toga što oni i slušaju poslovnu psihologiju tijekom studija, ali dobivaju kompetencije za provođenje različitih ispitivanja te su se oni zapravo nametnuli kao profesija koje je potrebna poslovnom sektoru. Također naglašava kako je to stvar i studija i samih onih koji osmišljavaju studij pedagogije, hoće li se takvi sadržaji uvesti kao dio obaveznog sadržaja i jesu li to kompetencije koje trebaju steći studenti Odjeka za pedagogiju. Sudionica istraživanja također ističe kako je potrebno poslati jasnu poruku tko je pedagog, dobro osmisliti marketing te da bi poslodavci onda sigurno prepoznali kvalitetu. Dodaje kako je *u poslovnom sektoru važna kvaliteta posla, važno je da imaju osobu koja će im izabrati dobre ljude, koja će osmisliti dobre edukacije, jer njima je cilj biti najbolji na tržištu i ostvariti profit. Kojeg je profila ta osoba to im i nije toliko važno*.

Odgovori sudionika istraživanja na pitanje procjene profesije pedagoga u svakodnevnom radnom okruženju nisu nimalo pozitivni. Pedagozi su svjesni položaja svoje struke te smatraju da su pedagozi poprilično „nevidljivi“ u društvu. Pedagozi se najčešće uspoređuju sa psiholozima te sve češće sa socijalnim pedagozima, no možemo reći da su pedagozi među njima najmanje „specijalizirani“. Socijalni pedagozi sve više se zapošljavaju i u školama, stoga je jasan određen strah ispitanika od konkurencije. „Nevidljivost“ pedagoga u društvu problem je koji je moguće riješiti jedino aktivnim sudjelovanjem i suradnjom studenata, profesora na fakultetu i stručnih suradnika pedagoga zaposlenih u školama i izvan odgojno-obrazovnog sustava. Potrebno je pokazati jesu li pedagozi dovoljno kompetentni da mogu konkurirati drugim „pomagačkim“ društveno-humanističkim strukama. Ako se socijalni pedagozi i psiholozi zapošljavaju u školama, ne postoji razlog zbog kojeg bi pedagogija trebala biti podcijenjena na način da druge struke mogu obavljati posao pedagoga, no obrnuto nije moguće.

7.2.3. Prijedlozi za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada

Treća grupa pitanja obuhvaća prijedloge za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada. Sudionici istraživanja predložili su smjernice za poboljšanje studija pedagogije, u pogledu predlaganja novih sadržaja i kolegija, poboljšanja kvalitete sadržaja i sl. kako bi se budući pedagozi lakše zaposlili izvan školskog sustava.

Sudionica istraživanja zaposlena u Odjelu gradske uprave kao glavni prijedlog za poboljšanje studija navodi kontinuirano osvježavanje studenata o inkluziji tijekom cijelog studija: *„Svi na Filozofskom fakultetu bi trebali na tome staviti naglasak. Trenutno je 550 djece s poteškoćama u osnovnim školama u Rijeci, što dovoljno govori o važnosti inkluzivnog obrazovanja. Sve više će biti potrebna znanja i vještine vezane uz inkluziju, to je neminovno i to će dočekati svakog nastavnika i pedagoga. Stoga treba što više poticati svijest studenata o toj temi. Nije dovoljno samo odslušati jedan kolegij koji se šturo bavi definicijama autizma i slično.“* Također, predlaže da bi studij trebao dati podlogu za pisanje i vođenje projekata vezanih uz Europsku uniju.

Sudionica istraživanja zaposlena u Domu mladih predlaže usvajanje što više informatičkih znanja i učenje stranog jezika. Smatra da se stalno ide naprijed što se informatike tiče, sve se mijenja i potrebno je toliko ovladati informatičkim vještinama da se njima možemo svakodnevno koristiti bez poteškoća. Također, ističe kako je potrebno još više naglasaka staviti na uvježbavanje menadžerskih i organizacijskih sposobnosti. Smatra da je pedagog uz ravnatelja voditelj, stoga i on treba imati organizacijske vještine. Također, predlaže više psihologije. Što se praktične nastave tiče, ispitanica tvrdi: *„Ionako ne postoji ta praksa koja vam može približiti ono što vas čeka kad dođete raditi i nema smisla previše u školama biti jer se to sve nauči kad dođete raditi kao pripravnici.“* Predlaže da se studenti više konkretno uključe u rad udruga koje nisu usko vezane uz školstvo, u obiteljske centre i sl. kako bi se lakše zaposlili izvan školskog sustava.

Sudionica istraživanja zaposlena u Agenciji za odgoj i obrazovanje predlaže primjenu kompetencija u drugim institucijama, više praktične nastave direktnim uključivanjem u

odgojno-obrazovni rad, uključivanje gostujućih profesora sa zanimljivim referencama i interdisciplonarno se povezivati sa drugim strukama te bi fakulteti trebali više surađivati sa ostalim institucijama. „*Problem što pedagozi svoj posao gledaju „usko“, a trebali bi široko gledati, široko čitati*“.

Sudionik istraživanja zaposlen u Domu za odgoj djece i mladeži smatra da bi bilo korisno uvesti nove „stare“ kolegije, kao što su *Pedagogija slobodnog vremena* i *Specijalna pedagogija*. Nadalje, trebalo bi ojačati zajednicu pedagoga putem komore, donositi nove zakone i uvesti u zakon da pedagog može konkurirati socijalnom pedagogu prilikom zapošljavanja. Ispitanik naglašava važnost praktičnog rada te smatra da bi ga trebalo biti čim više.

Sudionica istraživanja zaposlena u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje smatra da bi se studij pedagogije poboljšao sa malo više sadržaja u vezi analize i stvarnih potreba tržišta rada, profesionalnog usmjeravanja, a posebno ističe savjetovanja o nastavku obrazovanja i razvoja karijere, aktivnog traženja posla te o mogućnostima obrazovanja odraslih u Primorsko-goranskoj županiji.

Sudionica istraživanja zaposlena u sektoru ljudskih potencijala smatra da ako želimo ići prema tome da se pedagozima otvaraju vrata u poslovnom sektoru, u razvoju ljudskih resursa, trebalo bi uvesti kolegije koji obrađuju te sadržaje, ali bi trebalo uvesti i više prakse tijekom studija, napraviti bolje kontakte i s poslovnim sektorom i sa drugim sektorima gdje se vidi mogućnost zapošljavanja samih pedagoga te im poslati poruku da pedagozi to mogu raditi te da su kompetentni za taj posao. Ispitanica predlaže pilot projekt odnosno odrađivanje prakse studenata pedagogije u poslovnom sektoru kako bi se vidjelo funkcionira li to ili ne te bi se onda vidjelo jesu li pedagozi zaista usmjereni na školu ili neke druge institucije ili pedagog tamo zaista može raditi što bi bila direktna poruka za uvođenjem promjena u studij pedagogije. Ispitanica smatra da je studij pedagogije previše školski, još uvijek orijentiran tako da studenti imaju puno malih zadataka na kojima se izgube i ne razvijaju dovoljno samostalnost. Sudionica ističe kako je na Odsjeku stvar u tome kako sam Odsjek vidi cjelokupni studij pedagogije te kojim smjerom želi ići.

Prijedlozi za poboljšanje studija pedagogije od strane sudionika istraživanja predstavlja jedno od najvažnijih pitanja ovog istraživanja. S obzirom na iskustvo

sudionika u poslovima izvan odgojno-obrazovnog sustava, njihovi prijedlozi za poboljšanje studija pedagogije mogu biti od velike koristi.

Odgovori sudionika istraživanja na ovo pitanje vrlo su različiti, a najviše ovise o instituciji u kojoj su zaposleni, radnome mjestu, godinama radnog staža i sl. te se mogu svrstati u sljedeće kategorije:

1. Praktičan rad

Praktičan rad trebao bi se manje izvoditi u školama po principu pasivnog upoznavanja sa pedagoškom dokumentacijom te bi trebao sadržavati više uključivanja i aktivnog sudjelovanja u radu ostalih odgojno-obrazovnih institucija, kao i institucija izvan odgojno-obrazovnog sustava.

2. Suradnja sa izvanškolskim institucijama

Važno je interdisciplinarno povezivati pedagogiju sa ostalim strukama i institucijama te omogućiti studentima primjenu kompetencija u drugim institucijama koje ne uključuju škole. Odsjek bi trebao u studijski program uključivati što više gostujućih profesora i stručnih suradnika sa zanimljivim referencama te bi također što više trebalo studente voditi u posjete drugim institucijama.

3. Hrvatsko pedagoško društvo

Potrebno je ojačati rad Hrvatskog pedagoškog društva.

4. Suradnja s poslovnim sektorom

Upoznati studente s ulogom pedagoga u poslovnom sektoru odnosno u sektoru ljudskih potencijala uvođenjem relevantnih kolegija Odsjek bi se trebao povezati s poslovnim sektorom u pogledu uvođenja pilot projekta u sklopu kojeg bi studenti odrađivali praktičnu nastavu u sektoru ljudskih potencijala. Na taj način bi se vidjelo jesu li pedagozi spremni za rad u poslovnom sektoru te koje su im kompetencije za to potrebne.

5. Izmjene kolegija

Kolegiji na Odsjeku za pedagogiju trebali bi se manje usmjeravati na školsku pedagogiju ukoliko žele proširiti spektar djelovanja pedagoga. Studenti bi se trebali više upoznati s mogućnošću rada pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja. Sukladno tome, potrebno je uvesti kolegije koji će se baviti socijalnom pedagogijom, profesionalnim usmjeravanjem, pedagogijom

slobodnog vremena, radom s djecom s poteškoćama, pisanjem i vođenjem projekata te psihologijom.

6. Poticanje samostalnost i odgovornost

Studij je potrebno koncipirati na način da se potiče povezanost sa stvarnim stanjem na tržištu rada. Jedan od načina za poticanje veće samostalnosti u radu studenata jest poticanje samostalnosti u definiranju vlastitih interesa, poticanje istraživanja, poticanje na aktivno sudjelovanje i kritičko razmišljanje, omogućavanje više samostalnog i timskog rada te više samostalnog praktičnog djelovanja.

7. Učenje stranog jezika

Učenje stranog jezika, od kojih je najvažniji i najznačajniji engleski jezik, nije dovoljno prisutno na studiju pedagogije.

8. Informatička pismenost

S obzirom da je informatika svakim danom sve naprednija i sve prisutnija u svakodnevnom životu, potrebno je odlično vladanje informatičkim vještinama kako bi se njima mogli svakodnevno koristiti bez poteškoća te kako bi uspješno pratili brze promjene.

Praktičan rad trebao bi se sastojati od aktivnog uključivanja te bi se studente trebalo poticati na upoznavanje sa djelovanjem pedagoga u različitim institucijama izvan sustava odgoja i obrazovanja. Pozitivan pomak na diplomskom studiju pedagogije svakako predstavlja mogućnost studenata na samostalan odabir željene institucije za odrađivanje praktične nastave. Dakle, studenti nisu obavezni odrađivati praktičnu nastavu u školama već se mogu uključiti u rad drugih institucija te su u tom slučaju dužni sami kontaktirati instituciju i mentora te dogovoriti suradnju. No praktičan rad se i dalje dominantno održava u osnovnim i srednjim školama s obzirom da s njima Odsjek ostvaruje najbolju suradnju. S obzirom da se na studiju sluša više različitih kolegija koji nisu isključivo vezani uz školu, samo teorijsko znanje nedovoljno je bez praktičnog dijela. Na Odsjeku za pedagogiju postoji nekoliko kolegija koji u programu imaju terenski posjet institucijama, kao npr. *Domska pedagogija* u sklopu koje se posjećuju učenički domovi, *Dom za odgoj djece i mladeži*, *Dom mladih* i sl. Kako bi se Odsjek interdisciplinarno povezivao sa ostalim strukama, potrebno je uspostaviti suradnju sa ostalim institucijama u kojima postoji potencijalno radno mjesto za

pedagoga, kao što je *Centar za socijalnu skrb, Ministarstvo unutarnjih poslova, Probacijski ured* i sl. Nadalje, u sklopu kolegija *Obiteljska pedagogija, Odnosi u obitelji, Nasilje u bliskim vezama* i sl. moguće je ostvariti suradnju sa *Obiteljskim centrom* i organizirati gostujuća predavanja ili posjet kako bi se studenti upoznali sa temeljnim načinima rada Obiteljskog centra. U sklopu statističkih kolegija, studenti mogu sami provesti istraživanje kako bi imali priliku prakticirati stečena znanja. Tijekom čitavog studija potrebno je studente upoznavati sa što više institucija i stručnih suradnika, što više ih uključivati u rad različitih institucija te ih na taj način pripremiti na izazove s kojima će se susresti nakon završetka studija.

Vrlo je važno veću važnost posvetiti radu s djecom s teškoćama. S obzirom na sve veću svijest o važnosti inkluzije, nužno je studente više pripremati na rad s djecom s poteškoćama, što nije dovoljno putem kolegija koji se fokusiraju isključivo na teorijsko znanje. Nužno je studente pripremati kroz praktičnu nastavu i kolegije gdje će se konkretno učiti o radu s djecom s poteškoćama, na koji način funkcioniraju, kako ih razumijeti i olakšati im uključivanje u redovan nastavni program. Iako su vještine za rad s djecom s poteškoćama najpotrebnije samim nastavnicima i stručnim suradnicima u školama, one su vrlo važne i u radu pedagoga na poslovima profesionalne orijentacije, organizacije slobodnog vremena, u domovima za odgoj djece i mladeži i sl.

Jedna od vještina koja se od pedagoga očekuje na različitim radnim mjestima također jest vještina pisanja i vođenja projekata. Studij pedagogije u Rijeci modernizirao se uvođenjem obaveznog kolegija *Europska dimenzija u obrazovanju* koja studente priprema na proces usklađivanja hrvatskog obrazovnog sustava sa europskim trendovima. Republika Hrvatska članica je Europske unije od 1. srpnja 2013. godine te kao članica može povlačiti financijske potpore iz EU fondova za sufinanciranje raznih projekata i programa. Posljedično tome, u današnje vrijeme vrlo važno mjesto zauzimaju vještine pisanja, izrade i provedbe projekata. Kompetencije su potrebne prvenstveno i za prepoznavanje prilika za financiranje projekata iz fondova EU. Navedene kompetencije važne su za svaku odgojno-obrazovnu ustanovu, ali i za poslovni sektor. Studij bi studente trebao educirati kako napisati dobar projektni prijedlog, kako se natjecati te kako uspješno provesti projekte. Studenti na Odsjeku za pedagogiju gotovo iz svakog kolegija izrađuju seminarske radove na izabranu temu. No broj seminarskih radova mogao bi se smanjiti kako bi

se omogućilo više prostora za educiranje studenata o izradi i provođenju projekata. Također, kroz studij je potrebno poticati svijest studenata o važnosti prepoznavanja prilika za financiranje projekata iz fondova EU.

Neki prijedlozi upućuju na potrebu za uvođenjem novih kolegija kako bi predagozi bili spremniji i kompetentniji za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja. S obzirom na sve veću zastupljenost socijalnih pedagoga, čak i u školama, ubrzo će se sve više javljati potreba među pedagozima za usvajanje znanja na području socijalne pedagogije. Na riječkom Odsjeku za pedagogiju postoji određeni broj kolegija koji nisu vezani uz školsku pedagogiju, a koji obogaćuju studij, no oni gotovo uvijek imaju status izbornog kolegija, što nije dovoljno ako studij pedagogije želi studentima omogućiti stjecanje širih kompetencija za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja. Stoga poseban izazov u pomišljanju studija pedagogije predstavlja omjer sadržaja koji su vezani uz školsku pedagogiju i sadržaja koji su povezani s djelovanjem pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja. Jedno od mogućih rješenja pitanja omjera sadržaja na studiju pedagogije jest promišljanje o specijalizaciji studija pedagogije u pogledu specijalizacije diplomskog studija pedagogije koji bi studente specijalizirali za određena područja kao što je školska pedagogija, upravljanje ljudskim potencijalima, rad sa djecom s posebnim potrebama i sl. Drugo pitanje jest koliko je Odsjek za pedagogiju spreman na promjene te na suradnju sa ostalim institucijama izvan sustava odgoja i obrazovanja te poslovnim sektorom koji predstavljaju potencijalno buduće radno mjesto pedagozima.

Što se tiče znanja stranih jezika, danas se od svakog pojedinca, a posebno od visokoobrazovane osobe očekuje određena razina znanja engleskog jezika. Studij pedagogije vrlo malo pažnje pridaje znanju stranog jezika s obzirom da gotovo niti jedan kolegij u dovoljnoj mjeri ne potiče čitanje pedagoške literature na stranom jeziku. Iako u sklopu studijskih programa, nositelji gotovo svakog kolegija nude izbornu literaturu na engleskom jeziku, ovladavanje jezikom ne potiče se u dovoljnoj mjeri. Potrebno je promisliti o važnosti korištenja stranog jezika te tijekom studija kroz sve kolegije nuditi literaturu na stranom jeziku i poticati na čitanje iste.

Nekim ispitanicima najviše su nedostajale informatičke vještine. Ispitanici koji su studij završili prije više od 10 godina nedostajalo je informatičkih kompetencija, no danas su te kompetencije prisutne u zadovoljavajućoj mjeri, s obzirom da je gotovo

nemoguće u današnje vrijeme studirati, a ne poznavati sustav za udaljeno učenje *Mudri*, *Microsoft Office* alate, ne koristiti se internetom i sl.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da je potrebno preispitati sveučilišno obrazovanje budućih pedagoga. Iako se studij pedagogije ne fokusira isključivo na školsku pedagogiju, iz plana i programa vidljivo je da još uvijek nedostaju kolegiji kojima bi se u većoj mjeri pokrio niz poslova pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja. Zahtjevnost tržišta rada i preveliki broj diplomiranih pedagoga trebali bi potaknuti na promišljanje o određenoj „specijalizaciji“ na studiju pedagogije, koju je moguće realizirati na način da preddiplomska razina studija bude usmjerena stjecanju temeljnih znanja i općih kompetencija, dok bi diplomski studij bio specifično usmjeren na određeno područje rada pedagoga, npr. u sustavu odgoja i obrazovanja, u obrazovanju odraslih, u radu sa djecom sa poteškoćama u razvoju, u radu sa djecom s poteškoćama u ponašanju, istraživanje i sl.

8. ZAKLJUČAK

O kompetencijama pedagoga potrebno je promišljati u kontekstu realne situacije na tržištu rada koju karakterizira kompetentnost i prilagođavanje stalnim promjenama. S obzirom da po brojnosti pedagoga ima više nego što je potrebno da bi se zadovoljile potrebe za kadrovima na tržištu rada u Hrvatskoj (Ledić, Staničić, Turk, 2013), fakultetsko obrazovanje pedagoga zahtjeva prilagodbu koja uključuje proširivanje spektra djelovanja pedagoga.

Glavni cilj ovog diplomskog rada jest opisati iskustva pedagoga zaposlenih u odgojno-obrazovnim institucijama te institucijama izvan odgojno-obrazovnog sustava na području grada Rijeke, s naglaskom na analizu potrebnih kompetencija i njihove povezanosti s programom studija pedagogije. Specifični ciljevi empirijskog istraživanja uključivali su analizu potrebnih kompetencija i doprinosa studija stjecanju kompetencija, utvrđivanje realnih mogućnosti za zapošljavanje, analizu stavova prema zanimanju pedagoga te predlaganje općih i posebnih kompetencija potrebnih za rad pedagoga unutar i izvan odgojno—obrazovnog sustava.

Na temelju teorijske analize i kvalitativnog istraživanja izvedeni su sljedeći zaključci:

1. U istraživanje je bilo uključeno osam institucija vezanih uz odgoj i obrazovanje te osam institucija izvan odgojno-obrazovnog sustava. U odgojno-obrazovnoj grupi institucija na području grada Rijeke pronađeno je ukupno četvero pedagoga na sljedećim radnim mjestima: savjetnik za programe (*Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo*), stručni suradnik za programe (*Dom mladih*), stručni savjetnik za stručne suradnike pedagoge (*Agencija za odgoj i obrazovanje*), odgajatelj (*Dom za odgoj djece i mladeži*) te stručni savjetnik za informiranje i obrazovanje (*Hrvatski zavod za zapošljavanje*). Izvan odgojno-obrazovnog sustava pronađen je jedan pedagog na radnom mjestu menadžera ljudskih potencijala u sektoru ljudskih resursa tvrtke *Siemens d.d.* Pedagozi nisu zaposleni na radnim mjestima u *Dječjem domu „Tić“*, *Centru za socijalnu skrb*, *Obiteljskom centru*, *Narodnom učilištu*, *Centru za rehabilitaciju*,

Dječjem domu Ivana Brlić Mažuranić, Udruzi Terra, Klinici za pedijatriju, Klinici za psihijatriju, Probacijskom uredu te Ministarstvu unutarnjih poslova.

2. Što se ključnih kompetencija za obavljanje poslova u navedenim institucijama tiče, može se zaključiti da sudionici istraživanja većinom veću važnost pridaju socijalnim vještinama nego stručnim kompetencijama. Za poslove u navedenim institucijama, sudionici najveću važnost pridaju socijalnim vještinama kao što su komunikativnost, otvorenost, timski rad i suradnja, emocionalna i socijalna inteligencija, dobra procjena ljudi, senzibilitet i želja za radom s ljudima. Sudionici istraživanja smatraju da ukoliko navedene socijalne vještine nisu prisutne, bez obzira na stručne kompetencije, osoba neće moći uspješno raditi u odgojno-obrazovnim institucijama i poslovnom sektoru.
3. Rezultati ovog istraživanja upućuju na nedovoljnu pripremu studenata za posao izvan škole. Uvriježeno je mišljenje da fakultetsko obrazovanje pruža samo temeljna znanja koja se tijekom radnog iskustva nadograđuju. No s obzirom na današnje zahtjevne prilike na tržištu rada potrebno je promišljati o načinima na koji bi se studij mogao poboljšati kako bi se studente što bolje pripremalo za njihovo buduće radno mjesto nakon završetka studija. Neminovna je važnost cjeloživotnog učenja, na što ukazuju i odgovori sudionika istraživanja koji su se većinom morali dodatno educirati kako bi uspješno savladali zadatke na radnom mjestu. No s druge strane, studij pedagogije trebao bi više pažnje posvetiti sadržajima koji su vrlo važni u današnjem poslovnom svijetu, kao npr. učenje stranog jezika.
4. Studij pedagogije većinu sudionika nije u dovoljnoj mjeri pripremio za posao izvan školskog sustava te većina sudionika istraživanja smatra da ih je studij minimalno pripremio za posao. Odgovori sudionika istraživanja upućuju na nedovoljnu spremnost pedagoga za uključivanje u rad institucija koje su vezane uz odgoj i obrazovanje kao i izvan odgojno-obrazovnih institucija.
5. Rezultati istraživanja također su ukazali na problem pedagoga u društvu. Sudionici istraživanja svjesni su položaja svoje struke u društvu te smatraju da

nisu dovoljno „prepoznati“. Također je važno spomenuti čestu usporedbu pedagoga sa psiholozima i socijalnim pedagozima, koji sve češće svoje radno mjesto pronalaze u školama te je jasan određeni strah sudionika istraživanja od konkurencije.

6. Bez obzira na područje rada, sudionici istraživanja smatraju da su upravo socijalne kompetencije ključne za uspješno obavljanje poslova, a to su razvijene komunikacijske vještine, otvorenost, suradnja, timski rad, emocionalna i socijalna inteligencija, procjena ljudi, senzibilitet i želja za rad s ljudima. Iako su to u većem dijelu urođene osobine, studij može u određenoj mjeri razvijati komunikacijske vještine te poticati suradnju, timski rad i otvorenost.
7. Važno pitanje ovog istraživanja predstavljaju prijedlozi sudionika istraživanja za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada. Prijedlozi za poboljšanje studija pedagogije važan su doprinos sudionika u kontekstu ovog istraživanja zato što proizlaze iz iskustva i svakodnevnog rada sudionika na radnim mjestima izvan i unutar odgojno-obrazovnog sustava. Odgovori sudionika istraživanja vrlo su različiti i u skladu sa njihovim radnim mjestima. Kako bi se studij pedagogije poboljšao, potrebno je: a) praktičnu nastavu usmjeriti prema institucijama izvan odgojno-obrazovnog sustava i uključiti više aktivnog djelovanja studenata, b) veću pažnju posvetiti interdisciplinarnom povezivanju s ostalim strukama te pojačati suradnju s izvanškolskim institucijama, c) ojačati zajednicu pedagoga i rad Hrvatskog pedagoškog društva, d) ojačati suradnju sa poslovnim sektorom, e) učiniti izmjene u kolegijima u pogledu jačanja kompetencija rada s djecom s poteškoćama, pisanja i vođenja projekata, socijalne pedagogije i informatičkih kompetencija, f) jačati organizacijske vještine, g) studentima omogućiti veću samostalnost i odgovornost u radu.

Uspješno zapošljavanje pedagoga u navedenim institucijama ovisi o mnogim čimbenicima kao što su kompetencije stečene na studiju, sadržaj i usmjerenost

studija, razina osobne motivacije, područje interesa, količina posvećenosti edukacijama i profesionalnim usavršavanjima te aktivno sudjelovanje u procesu cjeloživotnog učenja. No s obzirom da su rezultati istraživanja pokazali nisku zaposlenost pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja, razlozi tomu mogu biti i nezainteresiranost struke za djelovanje pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava, nedovoljna usmjerenost studija prema razvijanju kompetencija za rad izvan sustava odgoja i obrazovanja te neprepoznatljivost profesije pedagoga u društvu.

Odgovori sudionika istraživanja ukazuju na potrebu osvještavanja studenata pedagogije o zapošljavanju izvan odgojno-obrazovnog sustava te omogućavanja stjecanja potrebnih kompetencija na studiju pedagogije. Popis kolegija na riječkom studiju pedagogije ukazuje na usmjerenost studija prema školskog pedagogiji dok izborni kolegiji nude mogućnost upoznavanja rada pedagoga na području upravljanja ljudskim potencijalima i profesionalnom usmjeravanju. Ono što studij ne nudi ili ne nudi u dovoljnoj mjeri jesu prvenstveno kolegiji vezani uz rad s djecom s teškoćama u razvoju, pisanje i vođenje projekata i socijalne pedagogije. Od velike je važnosti i ojačati suradnju i interdisciplinarno se povezivati sa ostalim strukama i institucijama izvan sustava odgoja i obrazovanja.

Glavni zaključak istraživanja jest činjenica da pedagozi nisu u potpunosti spremni na zapošljavanje izvan odgojno-obrazovnog sustava. Odgovori sudionika istraživanja pokazuju da studij služi stjecanju osnovnih teorijskih postavki i temeljnih praktičnih iskustava te da se osoba tijekom cijelog svog radnog iskustva nadograđuje i usavršava u željenim područjima. Kako bi se pedagog mogao uspješnije zapošljavati izvan odgojno-obrazovnog sustava potrebno je u određenim aspektima prilagoditi studij pedagogije. Također je potrebno osvještivati studente o mogućnostima rada pedagoga izvan sustava odgoja i obrazovanja s obzirom na nesklad u broju diplomiranih studenata pedagogije i potreba za istim kadrom na tržištu rada. Studij služi pripremi budućih pedagoga za što bolje snalaženje u sve zahtjevnijem poslovnom svijetu te provedeno istraživanje može poslužiti kao smjernica za poboljšanje studija pedagogije, ali i kao poticaj za daljnja istraživanja u području djelovanja pedagoga izvan odgojno-obrazovnog sustava.

9. PRILOZI

Prilog 1.

PITANJA ZA PROVOĐENJE INTERVJUA

Ovaj intervju dio je istraživanja o kompetencijama pedagoga za zapošljavanje izvan školskog sustava koje se provodi u okviru izrade diplomskog rada (studentica Ivone Mataija, 2. godina diplomskog studija pedagogije, mentorica prof. dr. sc. Jasminka Ledić).

Istraživanje se bavi analizom kompetencija pedagoga za rad izvan školskog sustava i utvrđivanjem na kojim se radnim mjestima izvan školskog sustava pedagog zapošljava ili može zaposliti na području Primorsko-goranske županije. Iskustva i stavovi pedagoga zaposlenih izvan školskog sustava pritom su od primarnog značenja. Budući da *Nacrt prijedloga Zakona o djelatnosti pedagoga (2011)* predviđa djelovanje pedagoga na radnim mjestima izvan školskog sustava u zapošljavanju i profesionalnoj orijentaciji, istraživanju, zdravstvu, športu, socijalnoj skrbi, vojsci, policiji, nevladinim udrugama i alternativnim javnim (državnim) i privatnim programima, istraživanjem se nastoji utvrditi realne mogućnosti za rad pedagoga u spomenutim područjima.

Podaci dobiveni ovim intervjuom koristit će se isključivo za potrebe ovog istraživanja dok će anonimnost podataka biti osigurana. Predviđeno vrijeme trajanja intervjua jest najviše 30 minuta.

Zahvaljujemo Vam na ukazanom povjerenju te pristanku na sudjelovanje u istraživanju.

1. Opći podaci o ispitaniku

- a) dob
- b) spol
- c) ustanova/institucija zaposlenja

- d) naziv radnog mjesta
- e) godine radnog iskustva na trenutnom radnom mjestu
- f) završeni studij

2. Podaci o radnom iskustvu i profesionalnom usavršavanju te o potrebnim kompetencijama za obavljanje poslova

- a) Možete li ukratko opisati tijek Vašeg radnog iskustva (na kojim ste radnim mjestima dosada radili te koliko dugo)?
- b) Koja znanja, vještine i sposobnosti ste stekli tijekom studija, a koje Vam omogućuju obavljanje Vašeg trenutnog posla?
- c) Koliko Vas je studij pripremio za posao u struci- za koje poslove jest, a za koje nije?
- d) Smatrate li da ste određenim kompetencijama nužnim za obavljanje ovog posla ovladali kroz neki drugi oblik obrazovanja ili usavršavanja? Ako niste, na koji ste način stjecali potrebna znanja? Koja su to bila znanja koja niste stekli na studiju, a bila su vam potrebna?
- e) Možete li navesti situacije u kojima su Vam znanja i vještine sa studija posebno koristile te one situacije u kojima su Vam nedostajala?
- f) Jeste li se samostalno odlučili na usavršavanje ili ste potaknuti od strane tvrtke/Institucije?
- g) Koja znanja, vještine i sposobnosti smatrate ključnima za obavljanje ovoga posla?
- h) Kako doživljavate profesiju pedagoga s obzirom na Vašu ulogu u svakodnevnom radnom okruženju?

3. Prijedlozi za poboljšanje studija pedagogije s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu rada

- a) Što biste predložili za poboljšanje studija pedagogije kako bi se budući pedagozi lakše zaposlili izvan školskog sustava (u pogledu predlaganja novih sadržaja i kolegija, poboljšanje kvalitete sadržaja i sl.)?

10. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Anić, V. (2003). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber
2. Antić, S. (2000). *Rječnik suvremenog obrazovanja*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
3. Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb; Školska knjiga
4. Cohen, L., Lawrence, M., Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap
5. Giron, M. (1988). *Školski pedagog i inovacije*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka
6. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga
7. Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S., Vrgoč, H. (2001). *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika-prijedlog*. Zagreb
8. Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka; Filozofski fakultet u Rijeci
9. Lenzen, D. (2002). *Vodič za studij znanosti o odgoju; što može, što želi*. Zagreb: Educa
10. Mušanović, M. (2001). *Pedagogija profesionalnog obrazovanja*. Rijeka: Grafrade
11. Pajnić, N. (2013). *Zapošljivost pedagoga u upravljanju ljudskim potencijalima na području grada Rijeke*, neobjavljeni diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci
12. Petričević, D. (1998). *Radna pedagogija*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
13. Silov, M. (2001). *Suvremeno upravljanje i rukovođenje u školskom sustavu*. Velika Gorica: Persona
14. Staničić, S. (1989). *Razvojno-pedagoška djelatnost u školi*. Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske
15. Stoll, L., Fink, D. (2000). *Mijenjajmo naše škole: kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola*. Zagreb: Educa.
16. Trošt, T. (2010). *Upravljanje ljudskim potencijalima kao suvremeni oblik obrazovanja odraslih*, neobjavljeni diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci.

17. UNESCO-ovo svjetsko izvješće (2007). *Prema društvima znanja*. Zagreb: Educa
18. Uzelac, S. I sur. (1990.) *Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije*. Zagreb: Fakultet za defektologiju
19. Žižak, A. (1999). *Odgojni tretman u institucijama socijalne skrbi: deskriptivna studija*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Članci:

20. Bartolić, Z., Prelas, Kovačević, A. (2011). Sustav praćenja kompetencija, radne uspješnosti i nagrađivanja radnika. *Praktični menadžment*, 2(1), str.81-91
21. Bogdanović, M. (2009). Prilog primarnoj profesionalnoj orijentaciji: kako do bolje povezanosti sa stvarnim životom? *Napredak*, 150 (2), str. 224-249
22. Ćatić, I. (2012). Kompetencije i kompetencijski pristup obrazovanju. *Pedagoški istraživanja*, 9(1-2), str. 175-189
23. Ćuk, M. (2012). Odgojni rad odgajatelja i ponašanja učenika u učeničkim domovima. *Pedagoški istraživanja*, 9 (1-2), str. 223-238
24. Huić, A., Ricijaš, N., Branica, V. (2010). Kako definirati i mjeriti kompetencije studenata- validacija skale percipirane kompetentnosti za psihosocijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(2), str. 195-221
25. Huić, A., Ricijaš, N., Branica, V. (2007). Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42(2), str. 51-68
26. Klapan, A. (2004). Obrazovanje edukatora- pretpostavka za kvalitetniji rad s odraslima, str. 103-115, u: Teme iz andragogije. Rijeka: vlastita naklada.
27. Koller-Trbović, N. (1999). Mjesto i uloga socijalne pedagogije danas. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7(1), str. 21-24
28. Koren Mrazović, M. (1999). Defektolog- socijalni pedagog u sustavu socijalne skrbi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7(2), str. 239-244
29. Maleš, D., Stričević, I., Ljubetić, M. (2010). Osposobljavanje budućih pedagoga za rad s roditeljima. *Život i škola*, 24(56), str. 35-44

30. Petričević, D. (2011). Prilog raspravi o profesiji: andragog. *Andragoški glasnik*, 15(1), str. 11-28
31. Staničić, S. (2001). Kompetencijski profil školskog pedagoga. *Napredak : časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 142 (3) ; 279-295
32. Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagoška istraživanja*, 2 (1); str. 35-47
33. Reić Ercegović, I., Jukić, T. (2008). Zadovoljstvo studijem i motivi upisa na studij. *Napredak*, 149 (3), str. 283-295
34. Tolić, M. (2009). Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. *Život i škola*, 22(2), str. 97-103
35. Vrgoč, H. (1993). Stručni skup o položaju i profesionalnom statusu školskog pedagoga. *Napredak*, 134(3), str. 354-366
36. Vrgoč, H. (ur.) (2000). Mjesto pedagoga i razvojne pedagoške djelatnosti u hrvatskoj školi. *Pedagozi-stručni suradnici u inovacijskom vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
37. Žiljak, O. (2011). Andragoška profesija i andragoške kompetencije- aktualna istraživanja. *Andragoški glasnik*, 15(1), str. 31-46
38. Žižak, A. (2001). Maloljetnička delinkvencija i primijenjeni programi podrške. *Kriminologija & socijalna integracija*. 9(1/2) ; str. 51-60.
39. *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* (NN, br. 33/01, 129/05, 109/07, 125/08 i 36/09)
40. *Zakon o osnovnoj školi*, NN 1964. Zagreb: Narodne novine
41. *Zakon o probaciji* (2009), NN 143/12
42. *Zakon o socijalnoj skrbi* (2013), NN 157/13

Web izvori:

43. Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <http://www.azoo.hr/> , pristupljeno: 9. lipnja 2015.
44. Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka. Dostupno na: <http://centar-odgojio obrazovanje-ri.skole.hr/>, pristupljeno: 9. lipnja 2015.
45. Centar za rehabilitaciju Rijeka. Dostupno na: <http://www.czrr.hr/>, pristupljeno: 22. svibnja 2015.

46. Dom mladih Rijeka. Dostupno na: <http://dom-mladih.hr/> , pristupljeno: 9. lipnja 2015.
47. Hrvatsko pedagoško društvo. Dostupno na <http://www.pedagogija.hr/>, pristupljeno: 9. lipnja 2015.
48. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=10182> , pristupljeno: 26. travnja 2015.
49. Ministarstvo socijalne politike i mladih. Dostupno na <http://www.mspm.hr/ministarstvo>, pristupljeno: 9. lipnja 2015
50. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Shema odgojno-obrazovnog sustava u RH. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2247> , pristupljeno 22. svibnja 2015.
51. Narodno učilište Rijeka. Dostupno na: <http://www.nar-uciliste.hr/home> , pristupljeno: 9. lipnja 2015.
52. Obiteljski centar Primorsko-goranske županije. Dostupno na: <http://oc-pg.z.hr/web/> , pristupljeno: 9. lipnja 2015.
53. Pojmovnik Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (2009). Dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Pojmovnik_Hrvatskoga_kvalifikacijskog_okvira.pdf , pristupljeno: 17. travnja 2014.
54. Studijski program preddiplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Dostupno na <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/240-preddiplpedds.html>, pristupljeno: 9. ožujka.2014.
55. Studijski program diplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/256-diplpedds.html>, pristupljeno 9. ožujka 2014.
56. Studijski program preddiplomskog i diplomskog studija pedagogije u Zagrebu. Dostupno na: http://pedagogija.ffzg.hr/web-new/wp-content/uploads/2014/02/preddiplomski_i_diplomski_studijski_program_pedagogije.pdf, pristupljeno: 25. svibnja 2015.
57. Studijski program preddiplomskog studija pedagogije, Filozofski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <http://web.ffos.hr/pedagogija/studijski-programi> , pristupljeno: 25. svibnja 2015.
58. Studijski program diplomskog studija pedagogije, Filozofski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <http://web.ffos.hr/pedagogija/studijski-programi> , pristupljeno 25. svibnja 2015.

59. Studijski program preddiplomskog studija pedagogije u Zadru. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/pedagogija/Studijskiprogram/Preddiplomskistudij/tabid/5951/Default.aspx>, pristupljeno: 8. lipnja 2015
60. Studijski program diplomskog studija pedagogije u Zadru. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/pedagogija/Studijskiprogram/Diplomskistudij/tabid/5952/Default.aspx>, pristupljeno: 8. lipnja 2015.
61. Studijski program preddiplomskog studija pedagogije u Splitu. Dostupno na: <http://www.ffst.unist.hr/studiji/preddiplomski/pedagogija>, pristupljeno 8. lipnja 2015.
62. Studijski program diplomskog studija pedagogije u Splitu. Dostupno na: <http://www.ffst.unist.hr/studiji/pedagogija>, pristupljeno: 8. lipnja 2015.
63. Uvod u projekt Usklađivanje obrazovnih struktura u Europi (Tuning educational structures in Europe). Dostupno na: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_brochure_Croatian_version_FINAL.pdf, pristupljeno: 17. travnja 2014.